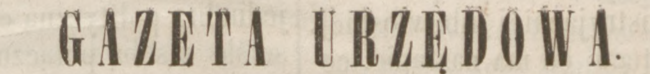
№ 15. ПЯТНИЦА, 19 ФЕВРАЛЯ. 1860. PIĄTEK, 19 LUTEGO.

СТО ПЕРВЫЙ ГОДЪ СУЩЕСТВОВАНІЯ. SETNY PIERWSZY ROK ISTNIENIA.

ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ KURYER WILEŃSKI

ОФФИЦІАЛЬНАЯ ГАЗЕТА. GAZETA URZĘDOWA.

„ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ" выходитъ по ВТОРНИКАМЪ и ПЯТНИЦАМЪ. Условія подписки: Цѣна за годъ 10 р., съ пересылкою 12 р.; за полъ года 5 р., съ пересылкою 6 р.; за четверть года 2 р. 50 к., съ пересылкою 3 р.; за 1 мѣсяцъ 84 к.— За объявленія плотится за строку 17 к. сер.

Кантора редакціи въ Вильнѣ, на Дворцовой улицѣ, въ Гимназіальномъ домѣ.

„KURYER WILENSKI" wychodzi co WTOREK i PIĄTEK. Cena roczna r. sr. 10, z przesyłką 12 rub.; półroczna 5 rub., z przesyłką 6; kwartalna 2 r. 50 k., z przesyłką 3 r.; miesięczna 84 kop.— Za ogłoszenia płaci się za każdy wiersz po kop. sr. 17.

Bióro redakcyi w Wilnie, przy ulicy Biskupiéj (Dworcowéj), w murach po-uniwersyteckich.

ВНУТРЕННІЯ ИЗВѢСТІЯ.

Ст.-Петербургъ, 13 Февраля.

Высочайшею грамотою, 1-го января, попечитель Кіевскаго учебнаго округа, тайный совѣтникъ Николай *Пироговъ*, Всемилостивѣйше пожалованъ кавалеромъ Императорскаго ордена св. Анны 1-й степени, во вниманіе къ отлично-ревностной службѣ и полезнымъ трудамъ.

—

Отъ Министерства Финансовъ.

Вслѣдствіе состоявшагося по министерству финансовъ распоряженія, о продолженіи срока подписки на непрерывно-доходные билеты до 1-го января 1861 г., на основаніяхъ, изложенныхъ въ Высочайше утвержденныхъ 13 марта 1859 г. правилахъ и инструкціи о сихъ билетахъ, симъ объявляется, что проценты по свидѣтельствамъ на непрерывно-доходные билеты, выданнымъ послѣ 1-го ноября 1859 г. до 1-го ноября 1860 г. будутъ уплачиваемы изъ уѣздныхъ казначействъ губернскихъ городовъ, установленнымъ порядкомъ, считая по 1 копѣйкѣ на сто рублей за каждый день мѣсяца, со дня выдачи свидѣтельства, до перваго наступающаго срока, назначеннаго для теченія процентовъ по непрерывно-доходнымъ билетамъ, т. е. 1-е мая, или 1-е ноября 1860 г. Самые же билеты будутъ выдаваемы съ 1-го мая, или съ 1-го ноября, смотря по тому ранѣе или позже 1-го мая выдано свидѣтельство. Затѣмъ, по свидѣтельствамъ, которыя выданы будутъ послѣ 1 ноября 1860 г. до 1-го января 1861 г. при обмѣнѣ ихъ на билеты, удержаны будутъ съ владѣльцевъ проценты по 4 на сто, считая съ 1-го ноября 1860 г. по день выдачи свидѣтельства, для отсылки въ уѣздныя казначейства, въ возвратъ казнѣ доходовъ по билетамъ, на коихъ теченіе сихъ доходовъ имѣетъ быть означено съ 1-го ноября 1860 г. А какъ всѣ билеты заготовлены съ теченіемъ доходовъ съ 1-го ноября 1859 г., то, за истекшія полугодія будетъ прикладываемъ въ подлежащихъ мѣстахъ установленный штемпель.

—

Въ *Экономическомъ Указателѣ* сообщаютъ слѣдующія слухи и вѣсти:

— Коммиссія объ устройствѣ *земскихъ банковъ* имѣла въ прошлую субботу послѣднее засѣданіе и въ скорости труды ея появятся въ публикѣ. Мы постараемся своевременно и поближе ознакомить съ ними нашихъ читателей.

— Въ противность ошибочному показанію Московскаго „акціонера", подписка на пятипроцентные банковые билеты идетъ успѣшно: въ настоящее время, когда еще не получены свѣденія изъ всѣхъ мѣстъ, общая сумма подписки превышаетъ уже 240 мил. р. сер., изъ которыхъ на одинъ коммерческій банкъ съ его конторами приходится около 100 мил., на сохранныя кассы еще болѣе, заемный банкъ 18 мил., и т. д. Успѣхъ этой мѣры доказывается между прочимъ и биржевою преміею на эти билеты. По окончаніи операціи, надѣемся, появятся и оффиціальныя данныя.

— Платина въ настоящее время обращаетъ особенное вниманіе правительства, которое для изученія новѣйшихъ способовъ ея чеканки отправило въ Парижъ спеціалистовъ.

— Мы слышали, что въ скоромъ времени будетъ объявлено давно желанное для студентовъ университета дозволеніе носить внѣ аудиторій гражданское платье, и—говорятъ—эта благоразумная и во всѣхъ отношеніяхъ полезная мѣра не замедлитъ распространиться и на другія учебныя заведенія.

— Между печальными дѣйствіями акціонерныхъ обществъ встрѣчаются и забавные казусы. 30-го декабря прибылъ въ Калугу транспортъ съ 20 бочками сахарнаго песку, отправленный бердичевскою конторою компаніи „морскаго, рѣчнаго и сухопутнаго страхованія и транспортированія кладей, Надежда" въ Москву. Извозчикамъ выданъ былъ расчетъ, по которому слѣдовало имъ дополучить 176 р. 3 к., съ надписью отъ конторы, что въ случаѣ надобности въ деньгахъ они могутъ обра-

WIADOMOŚCI KRAJOWE.

St.-Petersburg, 13 lutego.

Przez najwyższy dyplomat, 1-go stycznia, kurator Kijowskiego okręgu naukowego, radzca tajny Mikołaj *Pirogów*, Najłaskawiéj został mianowany kawalerem Cesarskiego orderu św. Anny 1-éj klassy, ze względu na odznaczającą się gorliwością służbę i pożyteczne prace.

—

Od Ministerstwa Skarbu.

W skutek uczynionego w ministerstwie skarbu rozporządzenia, względem przedłużenia terminu subskrypcji na bilety ciągły dochód przynoszące do 1-go stycznia 1861 roku, na zasadach, w Najwyżéj zawierdzonych 13 marca 1859 r. prawidłach i instrukcji o tych biletach wyłożonych, niniejszém zawiadamia się, że procenta za okazaniem poświadczeń z rzeczy biletów ciągły dochód przynoszących, wydanych po 1-m listopada, 1859 r. do 1-go listopada 1860 r. będą wypłacane z podskarbstw powiatowych miast gubernjalnych według istniejących przepisów, licząc po 1 kopiejce od sta rubli, za każdy dzień miesiąca od dnia wydania poświadczenia do pierwszego następującego terminu, do liczenia procentów od biletów ciągły dochód przynoszących ustanowionego, to jest 1 maja lub 1 listopada 1860 r. same zaś bilety będą wydawane od 1 maja lub od 1 listopada, stosownie do tego, czy poświadczenie przed 1-m lub po 1-m maja wydane zostało. A zatém z rzeczy poświadczeń, które wydane będą po 1-m listopadzie 1860 r. do 1-go stycznia 1861 r. przy odmianie ich na bilety, od właścicieli będą zatrzymane procenta po 4 od sta, licząc od 1 listopada 1860 r. do dnia wydania poświadczenia, dla odesłania do podskarbstw powiatowych, jako zwrót skarbowi dochodu od tych biletów, dla których liczenie rzeczonych dochodów ma być oznaczone od 1 listopada 1860 r. A że wszystkie bilety są przygotowane z terminem liczenia dochodów od 1 listopada 1859 r.; przeto za upłynione półrocza będzie we właściwych miejscach przykładany sztępel ustanowiony.

—

W *Przewodniku Ekonomicznym* czytamy:

Kommissja o urządzeniu *banków ziemskich* w przeszłą sobotę odbyła ostatnie swe posiedzenie i wkrótce jéj praca ma wyjść na widok publiczny. Postaramy się w swoim czasie bliżéj zapoznać z nią czytelników naszych.

— Wbrew mylnemu dowodzeniu wychodzącego w Moskwie »akcjonarjusza«, subskrypcja na bilety bankowe pięcioprocentowe idzie jak najpomyślniéj, gdyż w obecnym czasie, kiedy jeszcze zewsząd nie nadeszły zawiadomienia, ogólna summa subskrypcji wynosi już 240 mil. rub. sr., z których na sam tylko bank handlowy z jego biurami wypada około 100 mil., na kassy zachowawcze jeszcze więcéj, na bank pożyczkowy 18 mil. i t. d. Za dowód powodzenia téj operacji służy także i to, że na giełdzie są poszukiwane i kurs ich jest z naddatkiem. Po skończonéj operacji będziemy zapewne mogli udzielić cyfry urzędowe.

— Platyna zwraca właśnie na siebie szczególną uwagę rządu, który dla przypatrzenia się nowszemu sposobowi wybijania z niéj monety, specyalistów do Paryża wysłał.

— Mówią, iż wkrótce ma wyjść dawno pożądane dla studentów uniwersyteckich pozwolenie, podług którego po za obrębem audytorjów studenci będą mogli nosić ubiór cywilny, i ten środek ze wszech miar pożyteczny, ma też być zastosowany i do innych zakładów naukowych.

— W liczbie smutnych czynności towarzystw akcyjnych, zdarzają się też wypadki zabawne. Dnia 30 grudnia do Kaługi przybył transport 20 beczek mączki cukrowéj, przez Berdyczewski kantor kompanji »morskiéj, rzecznéj i lądowéj assekuracji i przewożenia ciężarów, »Nadzieja« do Moskwy wysłany. Furmani mieli wydany sobie rachunek, podług którego wypadało im dopłacić 176 r. 3 k., z napisem kantoru, iż na przy-

ВИЛЬНО.

Колокольный звонъ всѣхъ р. к. костеловъ въ Вильнѣ, въ 12 часовъ ночи, 16 февраля, торжественно возвѣстилъ жителямъ города о переходѣ изъ карнавальной оргіи къ обычной жизни, трудамъ и стремленіямъ.... Вильна въ этомъ отношеніи вѣрна своимъ преданіямъ и особенно послѣдніе дни масляницы проводитъ шумно и весело.

Къ чести однако Виленскихъ жителей нельзя незамѣтить, что въ то самое время, когда большинство предается карнавальному разгулу, Виленскіе храмы наполнены тысячами молящихся. Въ особенности же костелъ св. Іоанна бываетъ центромъ стеченія народа—ибо здѣсь въ послѣдніе дни масляницы происходитъ такъ называемое 40 часовое богослуженіе, т. е. что въ продолженіи 40 часовъ храмъ отпертъ и въ немъ постоянно происходитъ служеніе, а на алтарѣ открыты св. тайны.

Въ продолженіи карнавала, т. е. 5 недѣль, въ здѣшнемъ дворянскомъ клубѣ было шесть танцовальныхъ вечеровъ, во время которыхъ, кромѣ постоянныхъ членовъ (*) и ихъ семействъ, было гостей 122 чел. мущинъ и 146 дамъ. Общихъ обѣдовъ (table d'hote) было 3, на которыхъ обѣдало 351 чел. Маскарадовъ было 9; посѣтителей (кромѣ членовъ) было 3619 (**); концертовъ 2.

Къ этимъ статистическимъ цифрамъ полезно былобы прибавить, сколько во время обѣдовъ и ужиновъ выпито шампанскаго; но къ сожалѣнію у насъ нѣтъ данныхъ,—скажемъ только, что цифра былабы ужасающая!

Въ числѣ частныхъ баловъ, по великолѣпію, изысканности нарядовъ, непринужденной веселости, и болѣе всего радушію и гостепріимству хозяевъ—особенно замѣчателенъ балъ данный 12 февраля его высокопревосходительстомъ В. И. Назимовымъ, на которомъ было около 400 человѣкъ. Одна изъ Петербургскихъ газетъ сдѣлала уже намъ упрекъ, что мы, будтобы, восхваляемъ оффиціальныя празднества; но въ томъ и заключается разница, что у нашего любимаго начальника края, всякое празднество именно теряетъ оффиціальный характеръ. Неужели мы должны пропускать, или искажать факты, вопреки общему мнѣнію, убѣжденію и желанію? Ежелибы нелюбители оффиціальныхъ празднествъ посмотрѣли у насъ на эту дружную семью, такъ свободно, такъ весело и безъ-отчетно предающуюся веселью, безъ различія чиновъ и званій,—они бы согласились съ нами, что здѣсь нѣтъ и тѣни оффиціальности, что это дружеская семейная бесѣда, вѣрное отраженіе высокихъ, благородныхъ чувствъ и стремленій мирить и сблизить.

*) Болѣе 300 чел:

**) Доходъ за проданные билеты составляетъ 1,753 р. 20 к., а по отчисленіи издержекъ, 1,260 р. Изъ этаго числа 10 проц. назначено въ пользу пріютовъ и полный доходъ съ одного маскарада въ пользу инвалидовъ. Кромѣ того въ пользу пріютовъ, во время маскарадовъ разыгривалась лоттерея *аллегри.*

Въ Вильнѣ устраивается новое общество Человѣколюбивыхъ дамъ, имѣющее цѣлію вспомоществованіе бѣдныхъ жителей города. Когда получится утвержденіе, мы поговоримъ подробнѣе объ этомъ обществѣ и его благородныхъ дѣятеляхъ, теперь же исполняемъ задушевную просьбу дамъ принимающихъ въ этомъ благотворительномъ дѣлѣ близкое участіе,—принести искреннюю благодарность ея высокопревосходительству Анастасіи Александровнѣ Назимовой, по милости которой общество уже получило 1100 р. с., поступившихъ отъ распродажи билетовъ на театральное представленіе любителей, въ нарочно устроенномъ домашнемъ театрѣ въ большой залѣ генералъ-губернаторскаго дома, данномъ 10 февраля.

Представленіе состояло изъ двухъ піесъ Нелюдимы и поэтъ, въ стихахъ, соч. гр. А. Фредра,—на польскомъ языкѣ, и водевиля Хороша и умна, и глупа и дурна,—въ заключеніе же живыя картины—именно Цвѣты. Въ исполненіи первой піесы приняли участіе графъ Ев. П. Тышкевичъ, гг. Константинъ и его супруга Незабытовскіе, гг. А. и Б. Ромеры.

Въ водевилѣ же и въ живыхъ картинахъ тѣ же лица, кои участвовали въ домашнемъ спектаклѣ въ концѣ минувшаго декабря. Мы уже говорили въ 1 N. Вѣстника, о превосходной игрѣ этихъ гг. любителей и объ очаровательныхъ Цвѣтахъ. Скажемъ только, что въ этотъ разъ многочисленная публика была въ необыкновенномъ восторгѣ и унесла самыя пріятныя впечатлѣнія.

Кто устраивалъ у себя дома подобныя представленія, или по крайней мѣрѣ бывалъ на пробахъ и за кулисами, тотъ легко пойметъ, сколько хлопотъ, сколько, такъ сказать, требуется самоотверженія отъ распорядительницы, чтобы все уладить и устроить. И потому мы съ особеннымъ удовольствіемъ исполняемъ желаніе Виленскихъ дамъ, принадлежащихъ къ ново-устраивающемуся благотворительному обществу, принося душевную благодарность отъ имени всѣхъ бѣдныхъ, ея высокопревосходительству А. А. Назимовой, за ея благородную, истинно христіанскую готовность, во всякомъ случаѣ, принести посильную помощь бѣднымъ.

W

ЗНАЧЕНІЕ ЕВРЕЙСКИХЪ УЧЕБНЫХЪ ЗАВЕДЕНІЙ.

(Окончаніе).

Къ несчастію прежніе раввины слишкомъ отстали отъ современныхъ требованій, чтобы вести Евреевъ по новому пути и къ столь высокой цѣли; а потому распоряженіемъ правительства, въ 1847 году открыто въ Вильнѣ Раввинское училище, съ цѣлію образовать ученыхъ раввиновъ и учителей, для казенныхъ Еврейскихъ училищъ.

Раввинское училище состоитъ изъ 3-хъ приготовительныхъ, 4-хъ раввинскихъ, 1 спеціальнаго педагогическаго и 3-хъ спеціально-раввинскихъ классовъ. Сообразно съ цѣлію учрежденія въ раввинскомъ училищѣ преподаются слѣдующіе предметы: 1-е) общіе:

титься въ конторы компаніи въ Глуховѣ и Калугѣ; а между тѣмъ въ этомъ послѣднемъ городѣ вовсе нѣтъ конторы общества „Надежды". Этотъ случай, говорятъ, есть повтореніе подобнаго прошлогодняго.

— Говорятъ, что въ г. Могилевѣ стараніями гражданскаго губернатора А. П. Беклемишева будетъ основано коммерческое училище. Тамъ же составляется проектъ на устройство воскресной школы.

— Г. Любанскій, извѣстный своимъ проэктомъ желѣзной дороги отъ Варшавы, чрезъ Кіевъ до Тифлиса, въ настоящее время находится въ Парижѣ и предлагаетъ лицамъ, одобрившимъ его идею, образовать комитеты для дальнѣйшаго развитія дѣла (числомъ 5). Одинъ изъ этихъ комитетовъ онъ предлагаетъ учредить въ Петербургѣ. Идея его соединенія Европы съ Азіей линіею желѣзной дороги пріобрѣтаетъ интересъ при совершающемся замиреніи Кавказа, и въ случаѣ исполненія принесла бы болѣе пользы, нежели предлагаемое напр. повышеніе пошлинъ на произведенія, соперничествующія съ кавказскими, и—предложеніе путешествія нѣкоторыхъ особъ на кавказскія воды!

padek, jeżeliby potrzebowali pieniędzy, mogą udać się do kantorów kompanii w Głuchowie i Kałudze, kiedy tymczasem w tém ostatniém mieście wcale nie ma kantoru towarzystwa »Nadziei.« Jest to, jak mówią, ponowienie wypadku, który już w roku zeszłym miał miejsce.

— Głoszą, iż w Mohylewie w skutek starań tamecznego gubernatora cywilnego A. Beklemiszewa, ma być założona szkoła handlowa. Tamże mają projekt otwarcia szkoły niedzielnéj.

— P. Lubański, znany autor projektu drogi żelaznéj z Warszawy na Kijów do Tyflisu, jest teraz właśnie w Paryżu, gdzie z osobami podzielającemi jego zamiar, układa się względem utworzenia pięciu komitetów, w celu dalszego popierania téj rzeczy. Jeden z tych komitetów zamierzają utworzyć w Petersburgu. Pomysł pana Lubańskiego, mający na celu połączenie Europy z Azją, za pomocą kolei żelaznéj nabiera wielkiego interessu z powodu dokonywającego się obecnie uspokojenia Kaukazu, i w razie gdyby przyszedł do skutku, więcéj niezawodnie przyniósłby korzyści, niż projektowane podwyższenie cła od wyrobów konkurujących z kaukazkiemi, lub zamierzane do wód Kaukazkich podróże.

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

POGLĄD OGÓLNY.

Parlament angielski trzyma Europę w zawieszeniu, i rządy i ludy powściągnęły całą swą działalność, niepewne, jaką drogą pójść im wypadnie; od tryumfu bowiem albo klęski ministrów, zależy tryumf lub klęska polityki austryjackiéj lub włoskiéj. W oczekiwaniu tego co ma nastąpić, cesarz Napoleon z jednéj, a cesarz Franciszek Józef z drugiéj strony, poczęli torować drogę do przejednania swoich przeciwników.—Od pewnego czasu krążą pogłoski o dążeniach gabinetu francuzkiego zbliżenia się z Rzymem, a równie gabinetu wiedeńskiego porozumienia się z Prusami. Czy depesza p. Thouvenel przesłana książęciuGrammont doprowadzi do tego celu, tém bardziéj wątpić należy, że dwa inne urzędowe akta, a mianowicie okolnik ministra wyznań do biskupów francuzkich; i ministra spraw wewnętrznych, do prefektów, z których pierwszy gromi postępowanie duchowieństwa, a drugi nakazuje poskramiać niewczesną gorliwość pojedyńczych osób, nie wpłyną skutecznie na złagodzenie rozżalonych w Rzymie umysłów. Podobnież i usiłowania wiedeńskie niewięcéj będą miały powodzenia. Austrji przedewszystkiém chodzi, o zapewnienie sobie zbrojnéj pomocy pruskiéj, jeśliby okoliczności nową wojnę wywołały. W Berlinie chcianoby zgody z cesarstwem, ale jedynie dla tego, aby położyć koniec rozdwojeniu, które w Niemczech panuje, i przeszkadza rozwojowi wewnętrznych urządzeń związkowych. W obecném bowiem położeniu, z wielką szkodą ogółu plemienia germańskiego, Niemcy podzieliły się na trzy obozy, Austrji, Pruss i państw drugorzędnych; te ostatnie widząc niezgodę między dwóma głównémi niemieckiémi mocarstwami, nabrały chęci złożyć jednolitą polityczną całość, i łudzą się, że ściśle z sobą połączone, będą mogły do tego stopnia spotężnieć, iż łatwo równoważyć potrafią wpływ Wiednia i Berlina; a lubo nie zbywa im na szczérych i zdrowych ze strony rządu pruskiego przestrogach, chęć znaczenia, obawa aby niepostradały swéj udzielności, nie daje im widzieć otchłani, nad którą ich obrana droga postawić może. Jeżeli ten stan rzeczy dłużéj potrwa, jeżeli najlepsze zamiary rządu pruskiego nie przestaną być podejrzéwane i czernione przez państwa drugorzędne, Prusy będą musiały wystąpić stanowczo, i mimo całe swoje uszanowanie dla zasady prawowitości ujrzą się zniewolonémi głośno wypowiedzieć, iż rządy bawarski, saski, hannowerski i dalsze, dla tego tak chętnie dają ucho namowom Wiedeńskim, iż ztamtąd spodziewają się silnego wsparciaw swoich dążeniach przeciwnarodowych; dla tego okazują tyle niechęci ku Prussom, iż widzą, że to państwo pragnęłoby w całych Niemczech stosunki tronów i ludów oprzeć na prawie dobrowolnie uznaném i szczerze z obu stron wykonywaném; że nakoniec Prussy z małym wyjątkiem jednolite, tylko sprawy czysto niemieckie mogą mieć na główném baczeniu, gdy Austrja wskutek odwiecznych historycznych praw i podań, panując nad różnoplemiennemi narodowościami, z któremi w ciągłéj zostaje walce, może wciągnąć Niemcy, jak się to już nieraz zdarzało, w ogólną europejską wojnę. Niema więc nadziei, aby pojednawcze zamiary Francji i Austrji pomyślnym skutkiem zostały uwieńczone. Rzeczy zaszły zbyt daleko; stolica św. nie przyjmie zasad wykładanych przez p. Thouvenel; z resztą sam minister spraw zagranicznych, wyrzekł fatalne słowo, że przyjęcie ich podobno byłoby już „z a p ó ź n e". Austrja, skoro przekona się, że Prussy tylko co do spraw niemieckich zgodzą się wspólnie z nią działać, nieprzyjmując żadnego uczęstnictwa w jéj naddunajskich lub zaalpejskich zatargach, odwróci się z niechęcią od przymierza, o które się dziś ubiega. Cokolwiek bądź, przeddzień ważnych zdarzeń jest bliski; gabinet angielski albo zwycięży, albo ustąpi z politycznéj widowni; mocarstwa neutralne, które dotąd odpowiedzi rządowi angielskiemu nie dały, stanowczo zdanie swoje objawią; król Wiktor Emmanuel, wnet po otrzymaniu wiadomości z Londynu, do ludów włoskich przemówi; cesarz Napoleon przed senatem i ciałem prawodawczém tajemnice polityki swojéj odsłoni, i świat dowie się czego spodziewać się lub lękać powinien.

F R A N C J A.

Paryż, *d. 12 lutego.*

Minister spraw zagranicznych do książęcia Grammont posła francuzkiego przy stolicy apostolskiéj.

«Mości książe!

«Dałem już poznać wrażenie, jakie sprawił na nas okolnik Ojca Ś., nie ukryłem szczérego żalu, jakiego doznaliśmy; rozumiem, iż powinienem uzupełnić dzisiaj wydany przezemnie okolnik na dniu 8 b. m., do ajentów dyplomatycznych, roztrząsając z W. Ks. Mością świeże wypadki, z których wynikło obecne położenie Legacji, aby wyrzec skąd złe poszło i na kogo spada odpowiedzialność. Jakim więc sposobem wybuchnęło powstanie w Romanji, i jaką drogą doszło do tego stopnia, na którym je obecnie widzimy? Czy należy wyłącznie ostatniéj wojnie przypisywać stan rzeczy w tym kraju? Przykroby mi było rozszerzać się nad szczegółami dzisiejszymi przed każdym, którego pamięci nie są zupełnie obce bieżące sprawy; a chociaż encyklika dawałaby mi prawo przypomnieć przeszłość i osądzić zaprowadzony po niéj rząd, tak jak już to wielkie mocarstwa od r. 1831 uczyniły, nie chcę korzystać z tego stanowiska. Poprzestanę tylko na zwróceniu uwagi, że w tym dniu, w którym Austryjacy ustąpili, wypadki zaszłe po ich wyjściu były pewne i nieuchronne. Prócz tego jesteśmy przekonani, że rząd papieski, z żadnéj strony niema powodu wymawiać nam, żeśmy względem niego nie okazali się troskliwymi i przewidującymi. Przy rozpoczęciu kroków nieprzyjacielskich, neutralność stolicy ś. była uznana przez strony wojujące, które zajmowały i daléj stanowiska, będące w ich straży przed wojną; nie myślały o uzbrojeniu ich w sposób taki, aby mogły wzajemnie sobie szkodzić; słowem zdawały się być przejęte tą myślą, że nad ich przemijającą niezgodą panuje wyższa potrzeba równie dla obiedwóch droga, a mianowicie utrzymanie porządku w państwach Ojca Ś. Załogi Ferrary, Comacchio, Bolonji i Ankony mogły ze wszelkiém bezpieczeństwem czuwać nad utrzymaniem spokojności w Legacjach i Marchjach, wówczas kiedy załoga francuzka

а) Русскій языкъ и его словестность, б) Ариѳметика, Геометрія, Тригонометрія и Физика; в) Исторія всеобщая и Россіи г) Географія всеебщая, Россіи и Математическая; д) Нѣмецкій языкъ; е) Черченіе и чистописаніе. 2-е) Еврейскіе предметы: а) Библія, Мишна, Гемара, Хае-Адамъ; б) Своды и Перечень религіозныхъ узаконеній; в) Духовное краснорѣчіе, г) Основаніе Еврейской вѣры; д) Еврейскій и Халдѣйскій языки; е) Исторія Еврейскаго народа и ж) хоральное пѣніе.

Учителей изъ христіанъ 6, въ томъ числѣ 2 окончившихъ университетское образованіе, 1 въ педагогическомъ институтѣ, 2 въ гимназіяхъ и 1 изъ домашняго воспитанія. Учителей изъ Евреевъ 14, въ томъ числѣ 1 получилъ университетское образованіе, 1 въ гимназіи, 4 въ Виленскомъ раввинскомъ училище, остальные изъ домашняго воспитанія. Въ 1849 году учащихся было 88, изъ коихъ 36 казенно-коштныхъ и 52 своекоштныхъ. Въ 1854 году когда училище состояло изъ полнаго числа классовъ, учащихся было 241, изъ коихъ 50 учениковъ казеннокоштныхъ;—съ этого времени число учащихся постоянно возрастало такъ, что къ концу 1859 года состояло въ училище 330 человѣкъ *), въ томъ числѣ 320 человѣкъ изъ мѣщанъ и 10 изъ купцовъ; въ числѣ воспитанниковъ изъ мѣщанъ 65 человѣкъ казенно-коштныхъ. Принимая въ соображеніе Еврейское населеніе Виленской губерніи, состоящее изъ 27174 душъ мужескаго пола, приходится одинъ ученикъ на 82 души; выводъ этотъ тѣмъ болѣе утѣшителенъ, что большая часть учениковъ принадлежитъ къ уроженцамъ города Вильно.

Съ 1852 по 1859 годъ выпущено съ назначеніемъ учителями Еврейскихъ училищъ 1-го разряда 14 человѣкъ, и 2-го 48.

Окончившихъ курсъ наукъ съ 1854 по 1859 годъ, по раввинскому отдѣленію и выпущенныхъ съ званіемъ раввиновъ 13 и подраввиновъ 1. Кромѣ того изъ окончившихъ курсъ наукъ по педагогическому отдѣленію въ 1852 двое и 1853 году одинъ ученикъ, по представленіи свидѣтельства отъ раввина и выдержаніи экзамена, удостоены званія раввиновъ. Слѣдовательно раввинское училище выпустило всего 16 человѣкъ раввиновъ, получившихъ кромѣ спеціальнаго и свѣтское образованіе. Изъ организаціи училища мы видимъ, что молодые Евреи готовящіе себя въ званіе раввиновъ, приступаютъ къ своему спеціальному образованію, окончивъ курсы

*) Если только этому числу можно вѣрить.

приготовительные; т. е. тогда когда уже они пріобрѣли знаніе въ другихъ наукахъ,—и когда понятія молодаго человѣка развились до такой степени, что онъ въ состояніи оцѣнить значеніе наукъ, служащихъ основаніемъ нравственнаго быта Еврейскаго народа, между которымъ молодому раввину предстоитъ важное назначеніе руководителя.

Въ учрежденіи раввинскаго училища мы видимъ благую цѣль, возвышенія Еврейскаго населенія посредствомъ распространенія между ними образованія, которое должно принести самые утѣшительные плоды. Конечно иначе и не должно быть; но такъ ли это всегда бываетъ, это другой вопросъ? Опытъ намъ часто доказываетъ, что самыя полезныя по своей идеѣ учрежденія, что глубоко обдуманныя предначертанія правительства, часто разбиваются въ прахъ, при самомъ своемъ рожденіи, отъ неумѣнія исполнителей проникнуться идеей и цѣлью, отъ равнодушія и апатіи рутинизма;—и къ несчастію, отъ умышленной недобросовѣстности, въ исполненіи своихъ обязанностей и пониманіи своего долга. Таже участь угрожала и раввинскому училищу. Евреи вовсемъ подозрѣвавшіе недоброжелательство къ ихъ націи, не только не радовались новому учрежденію, но даже съ неудовольствіемъ посматривали на молодое поколѣніе, мирящее свѣтское образованіе съ духовнымъ, такъ что съ 1854 до конца 1859 года, ни одинъ изъ выпущенныхъ раввиновъ не былъ избранъ обществами. Евреи не могли понять какимъ образомъ человѣкъ въ Европейскомъ нарядѣ, знакомый съ условіями общественной жизни, говорящій опредѣленно и понятно, неприбѣгая къ туманнымъ изрѣченіямъ, можетъ быть ихъ представителемъ;—и потому въ теченіи 5 лѣтъ они находили тысячу причинъ, чтобы недать ходу молодымъ образованнымъ раввинамъ. Подобное положеніе молодаго поколѣнія въ отношеніи Еврейскаго общества, угрожало упадкомъ заведенію. Молодой человѣкъ, невидя въ будущемъ вознагражденія и примѣненія своимъ спеціальнымъ трудамъ, считалъ время проведенное въ училищѣ, временемъ потеряннымъ для своей будущности, такъ что большинство воспитанниковъ обращалось къ педагогіи, будучи увѣренными, что тотъ часъ по окончаніи курса они получатъ мѣста въ Еврейскихъ училищахъ и пріобрѣтенные ими знанія обезпечатъ ихъ матеріальный бытъ. Но благодаря энергическимъ и благоразумнымъ мѣрамъ начальства, цѣль учрежденія спасена; и отъ нынѣ не будетъ безплодной идей, а фактомъ, постоянно оправдывающимъ свое значеніе. Въ губерніяхъ: Виленской, Гродненской, и Ковенской составляющихъ генералъ-губернаторство, по настоятельнымъ убѣжденіямъ правительства и при содѣйствіи благомыслящей части Еврейскаго населенія разумно любящей своихъ собратій, въ гг. Вильно, Гродно и Ковно въ губернскіе раввины избраны воспитанники раввинскаго училища *). Начало сдѣлано. Въ Вильнѣ избранъ г. Эфронъ Каганъ, въ Ковнѣ г. Самуилъ Монасевичъ, въ Гроднѣ г. Гилель Ривошъ.—Вотъ имена тѣхъ, которымъ суждено открыть новый рядъ руководителей Еврейскаго народа; имъ предстоитъ оправдать заведеніе, довѣренность правительства и снискать уваженіе своего народа; нельзя не согласиться, что роль ихъ, при настоящемъ развитіи Евреевъ, весьма трудная и требуетъ много такта, чтобы не попасть въ крайность; да и невозможно требовать отъ новыхъ раввиновъ важныхъ и скорыхъ результатовъ полезной ихъ дѣятельности. Принимая на себя это званіе, они хорошо понимаютъ, сколько предстоитъ мѣлочныхъ столкновеній, сколько враждебныхъ имъ умовъ тайно уже работаетъ, чтобы ослабить ихъ вліяніе, чтобы выказать ихъ ничтожество, либо выставить ихъ дѣйствіе въ сомнительномъ свѣтѣ; но такова всегда участь людей, коимъ приходится въ первыхъ рядахъ сражаться съ предубѣжденіями и съ предразсудками. Съ другой стороны терпѣніе, справедливость, безкорыстіе и полное сознаніе своего призванія никогда не остаются безъ послѣдствій; въ массѣ народа развитъ инстиктъ, оцѣнивающій эти высокія качества, и тѣ, коимъ суждено стать во главѣ, хотя бы горсти людей,—этими достоинствами снискиваютъ довѣренность и уваженіе.

Душевно радуясь этому благому началу, отъ котораго общество въ правѣ ожидать хорошихъ послѣдствій, мы однако должны вспомнить, что всякая полезная идея, только тогда приноситъ зрѣлые плоды, когда она вполнѣ развита, когда въ примѣненіи ея не оставлено прорѣхъ, черезъ которыя можетъ проглядывать противудѣйствіе. Примѣняя это мнѣніе къ нашему предмету, намъ невольно остается желать, чтобы и другіе молодые раввины, выпущенные изъ училища, могли бы найти примѣненіе своей спеціальности. Назначая молодыхъ раввиновъ только въ губернскіе города цѣль достигается въ половину; и какъ бы для оппозиціи противупоставляются имъ въ уѣздахъ раввины стараго направленія. Но для того чтобы поставить, въ нѣсколькихъ губерніяхъ, во главѣ каждой общины раввина изъ училища, нужно разширить размѣры и самаго училища; а такъ какъ мы вправѣ ожидать отъ его воспитанниковъ полезной дѣятельности, то вмѣстѣ съ расширѣніемъ размѣровъ, по справедливости должно ожидать и увеличенія правъ этого заведенія. Мы полагаемъ, что когда положеніе молодыхъ раввиновъ будетъ уже вполнѣ опредѣлено между Еврейскимъ населеніемъ, когда необходимость въ просвѣщенныхъ раввинахъ, сдѣлается сознательною потребностью Еврейскаго народа, тогда измѣненіе раввинскаго училища въ академію можетъ быть прямымъ слѣдствіемъ этого положенія дѣлъ. Говоря о преобразованіи училища мы имѣемъ въ виду не названіе, а права, которыя должны быть присвоены заведенію.

*) Одинъ изъ этаго училища избранъ въ Раввины въ г. Митавѣ.

Программа преподаваемыхъ нынѣ общихъ наукъ въ раввинскомъ училище, неудовлетворитъ уже требованіямъ высшаго учебнаго заведенія. Механика, химія, законовѣденіе, политическая экономія и другія науки сдѣлались, въ наше время, необходимымъ условіемъ высшаго образованія. Окончившій курсъ въ высшемъ Еврейскомъ заведеніи долженъ, по своимъ успѣхамъ, быть награжденъ ученою степенью наравнѣ съ прочими воспитанниками высшихъ заведеній; кромѣ того, имѣя въ виду награжденіе трудовъ и поощреніе Евреевъ къ полезной дѣятельности, тѣмъ изъ нихъ, которые высказали любовь къ просвѣщенію, а вмѣстѣ съ тѣмъ, сблизились съ кореннымъ населеніемъ, слѣдуетъ надѣяться и присвоенія правъ наравнѣ съ правами коренныхъ жителей, нестѣсняя ни избраніемъ рода жизни, ни мѣстомъ жительства.

Въ одно время съ основаніемъ раввинскаго училища, для распространенія первоначальнаго образованія между Евреями, учреждены казенныя Еврейскія училища двухъ разрядовъ и управленіе ими поручено властямъ министерства народнаго просвѣщенія. Въ веденіи Виленскаго учебнаго округа *) состоитъ училищъ 2-го разряда 4.

Училища 2-го разряда имѣющія отчасти реальное назначеніе находятся только въ губернскихъ городахъ. Число учащихся въ нихъ состояло въ концѣ 1859 года изъ 169 человѣкъ, на содержаніе отпускается 11,465 руб.

*) Въ составъ Виленскаго учебнаго округа входятъ 4 губерніи: Виленская, Гродненская, Минская и Ковенская.

czuwała nad nią w Rzymie. Nie należy do mnie oceniać okoliczności,zapewne bardzo naglących, które skłoniły Austrję do wyrzeczenia się przyjętego obowiązku, lecz mam prawo przypomnieć, że Francja została swojemu wierną. Po oddaleniu się wojsk austryjackich, ludności skorzystały z wypadków i nikt nie potrzebował namawiać ich do powstania. Powiedzieć można, iż od téj chwili raczéj już były, niż stały się niepodległemi. Oto jest cała tajemnica powstania Romanji.

«A więc powstania tego niepodobna przypisywać Francji, ani podawać w wątpliwość szczerości zaręczeń spółczucia i najlepszych chęci, oświadczonych przez cesarza Piusowi IX w początkach wojny. Lecz czyż cesarz mógł niezważać na nowe wypadki, które objawiły się wbrew jego życzeniom? J. C. Mość zapatrując się, jak był powinien, na trudność położenia i rozumiejąc przecież, że pokój, zawarty w Villafranca, sprowadzi wszystkie oczekiwane przezeń następstwa, jeśliby dwór rzymski zechciał wspierać jego usiłowania, napisał d. 14 lipca z Dezenzano do Ojca ś. uwiadamiając go o przyjętych warunkach:

«W tym nowym porządku rzeczy, mówił cesarz, waszą Świątobliwość możesz wywrzeć największy wpływ, i położyć tamę wszelkim przyczynom zaburzeń na przyszłość. Racz Ojcze zgodzić się, lub lepiéj jeszcze z własnego natchnienia chciéj udzielić Legacjom zarząd osobny pod władzami świeckiemi, mianowanémi przez waszą Świątobliwość, ale otoczonémi przez radę wybraną od ludu; niechby ta prowincja płaciła stolicy ś. stale oznaczoną daninę, a wówczas zapewni wasza Świątobliwość spokojność państw swoich i obejdzie się bez wojsk obcych...»

»Błagam Ojcze św., wysłuchaj głosu syna przywiązanego do kościoła, ale pojmującego wymagania czasu i wiedzącego, że siła nie wystarcza do rozwiązania zadań i załatwienia trudności...»

«W postanowieniu waszéj Świątobliwości upatruję albo nasiona przyszłości pokoju i porządku, albo dalszy ciąg stanu pełnego klęsk i gwałtów.»

«Wiadomo W. Ks. Mości, że te rady nie zostały przyjęte. Wówczas gdy wypadki idące jedne po drugich mnożyły trudności, dwór rzymski zamknął się w swoim oporze, mogącym tylko pogorszyć stan rzeczy, a niezdolnym już ocalić jego powagi bez ofiar lub wynagrodzeń. Zaniedbano najlepsze zręczności, dla przywiązania Legacji do stolicy ś., znaleziono się więc wobec następstw, które cesarz naprózno starał się odwrócić; i to właśnie spowodowało list cesarza do Ojca ś. z dnia 31 grudnia.

»Pytam więc teraz, czy wśród wypadków przezemnie wspomnianych, odrzucane rady były tak niezwyczajne? Szczerość przynajmniéj, z jaką je dawano, jest dostatecznie udowodnioną. Względy, a raczéj poswięcenie się, okazywane w każdém zdarzeniu przez rząd cesarski głowie kościoła, są wybitném znamieniem historji ostatnich lat dziesięciu. Duchowieństwo francuzkie wié, z jaką życzliwością i z jak wzniosłym poglądem na rzeczy, rząd cesarski wykonywał zawsze prawa, opisujące jego stosunki z dworem rzymskim. Wié, że w cesarstwie znalazł rząd opiekuńczy i że pod jego wsparciem odzyskał w towarzystwie francuzkiém ten wpływ i powagę, jakich mu inne rządy zaprzeczały. To jedno wystarczyłoby do przekonania, jakie uczucia ożywiały rząd francuzki względem papiestwa, gdyby nawet nie dawał mu dowodów bezpośrednich i ustawicznych. Nie zaprzeczamy, że zajęcie Rzymu wówczas gdy było przedsięwzięte, miało swą przyczynę równie w powodach politycznych, jak religijnych; lecz któż zdoła zaprzeczyć, iż rząd cesarski nie był skłoniony do przedłużania z roku na rok ofiar, które zajęcie Rzymu wkłada na Francję, przedewszystkiém przez pełną przywiązania i wytrwałości troskliwość o dobro Stolicy ś? Któż nie uzna tych starań, które zmniejszyły lub uprzedziły niedogodności, jakie zajęcie Rzymu, tak co do istoty jak co do formy, mogło na szkodę najwyższéj władzy papieża wywołać? któż może zaprzeczyć, że ten szereg czynów daje świadectwo najżyczliwszych chęci i najwyraźniejszéj woli, nietylko zasłonienia osoby ojca ś. ale nawet rozszerzenia jego moralnego wpływu? Z tego porządku wyobrażeń wypływa spółdziałanie okazywane ojcu ś. przez dyplomację francuzką we wszystkich krajach, gdzie sprawa religji potrzebuje obrony, i wiążą się z nim w rozległym rozmiarze wyprawy już spełnione lub rozpoczęte na morzach chińskich i japońskich. Nakoniec mości książe, jakiż lepszy dowód dać można tego statecznego czuwania, nad zastrzeżenia uczynione w Villafranca, w moc których cesarz zapewniając ojcu ś. honorową prezydencje związku, chciał go postawić na czele odrodzonéj ziemi włoskiéj! Z tego wywodu łatwo wnieść, ile cesarz byłby szczęśliwym, gdyby w obecném zawikłaniu znalazł sposób zmniejszenia kłopotów stolicy, ś. ale tu najlepsze chęci Francji roztrącić się muszą o niepokonane trudności. Bo w rzeczy saméj, nie o to tylko chodzi, aby Legacje oddać papieżowi, lecz o to, aby znaleźć sposob zachowania ich w jego ręku, bez nowéj interwencji i nowego zajęcia. Wypadki przekonały o bezskuteczności tego środka do uleczenia złego. Sąd Europy ustalony już jest w téj mierze, a zajęcie zbrojne, potępione już przez nauki przeszłości w samych Legacjach, byłoby środkiem do którego uciekać się nikomu nie przyjdzie na myśl, chybaby chciano zapomnieć o obowiązkach roztropności i przewidzenia, jakie każdy rząd szanować powinien. Takiéj polityki niepodobna dziś przyjąć. Powaga panującego i majestat kościoła niby na niéj nie zyskały, i religja i rozum podają sobie ręce do odepchnięcia jéj z całą mocą.

»Owoż mości książe już właśnie nadszedł był czas zajęcia się wyszukaniem innych środków, kiedy cesarz zwrócił na nie uwagę papieża. Najoczewistsze potrzeby, najbardziéj naglące uwagi wzywają do tego stolicę ś. Nieodzownie powzięte postanowienie, nieuznawania prawdziwego stanu rzeczy, dzisiaj pogorszyłoby ten stan coraz więcéj, wywołałoby niepodobieństwa również niepokonane. Przeciwnie, jeśliby stolica ś. zgodziła się zejść ze stanowiska religijnego, do którego to pytanie właściwie nie należy, i przenieść się na pole rzeczy świeckich, o które jedynie spór idzie, może, chociaż podobno już późno, sprowadziłaby pomyślną zmianę w swojéj sprawie a przynajmniéj dozwoliłaby rządowi cesarskiemu spółdziałać w obrębie polityki pojednawczéj i rozsądnéj.

»Upoważniam W. ks. mość do odczytania niniejszéj depeszy kardynałowi Antonelli, i zostawienia mu z niéj odpisu!«

Thouvenel.

Okolniki ministra wyznań p. Rouland i ministra spraw wewnętrznych p. Billault z d. 17 b. m. umieścimy w następnym numerze Kuryera.

Paryż, *d. 17 lutego.*

Na miejscu dziennika *l'Univers* ma wychodzić inny pod nazwą *le Monde*. Znany on jest od dawna, w ostatnich latach panowania Ludwika Filipa wydawcami jego byli ks. Lammenais i pani Georges Sand, obecnie jest on własnością ks. Migne i wychodzi trzy razy na tydzień p. t. la Voix de la Verité. Minister spraw wewnętrznych zezwolił na jego sprzedaż i na wydawanie go codzienne. Wszyscy dawniejsi redaktorowie *Univers'a* będą w nim pracowali, prócz Ludwika i Eugenjusza Veuillot.

Dziennik *le Monde* zaczął wychodzić od 18 lutego.

d. 21 lutego.

Hrabia Paryża i książe Chartres, po ukończeniu wycieczki swojéj do wyższego Egiptu, przybyli do Kairu. *(Nord)*

WŁOCHY.

SARDYNJA.

Turyn, *d. 13 lutego.*

Przygotowania wojenne wrą w całych wyższych Włoszech. Nowe fortyfikacje wznoszą się w Bolonji, aby ją uczynić środkiem działań wojennych. Pod Rimini ma się rozłożyć oboz uzbrojony okopami; cała linja ma podobnież być umocnioną. Prace w arsenale i ministerstwie wojny nie ustają. Obawiają się tu napadu od granic papiezkich, wspartego przez Austryaków.

Medjolan, *d. 16 lutego.*

Król Wiktor Emmanuel przybył o poludniu do dworca kolei żelaznéj przy Porta-Nuova, gubernator, marszałek Vaillant i wszystkie władze wojskowe i cywilne wyszły na jego przyjęcie.

P. Beretta, podesta miasta, powitał krótką przemową, w któréj wyraził, że miłość Medjolanu pochodzi z dwóch uczuć, z wdzięczności za przeszłość, z nadziei na przyszłość.

Król odpowiedział, iż dawno odwiedziłby już Medjolan, gdyby nie choroba, która przeszkodziła mu spełnić to życzenie.

Od dworca do pałacu postępował król w prawdziwym tryumfie, wśród ciągłych okrzyków. Zdawało się, że Medjolan piérwszy raz przyjmuje żołnierza niepodległości. Przybywszy do pałacu, król przyjął marszałka Vaillant, municypalność i władze miejscowe. Gwardja narodowa liczna i w wielkim porządku przeciągała przed pałacem; pęki chorągwi trójkolorowych ozdobione były tarczami herbów różnych prowincji północnych i środkowych. Dziś zaszczycił król bytnością swoją teatr la Scala. Odśpiewano hymn stosowny do okoliczności, słowa G. Regaldi, muzyka Ricordi. Ludność przyjęła króla z entuzjazmem, dowodzącym niezmiernéj miłości, jaką go otacza. Ciało dyplomatyczne, świadek tych oznak, będzie mogło uwiadomić Europę, że Włosi przez swoję wytrwałość i zgodę godni są jéj współczucia. Wojsko francuzkie w Lombardji czyni zawczasu przygotowania do wystąpienia w pole. Głów-

---

60 коп., или содержаніе одного ученика обходится около 68 руб. сереб. въ годъ. Среднимъ числомъ содержаніе каждаго училища стоитъ 2866 руб. сер. въ годъ.

Училищъ 1-го разряда, гдѣ преимущественно преподаются Еврейскіе предметы, считается въ округѣ 21 *), въ нихъ число учащихся простирается до 629 человѣкъ, на содержаніе отпускается ежегодно 24,801 руб. или 1,185 руб. на каждое, или каждый ученикъ стоитъ 39 руб. въ годъ.

Штатъ каждаго изъ этихъ заведеній состоитъ: изъ смотрителя и одного или двухъ учителей Евреевъ; кромѣ того, въ нѣкоторыхъ изъ нихъ, нанимаются учителя чистописанія.

Затѣмъ въ Еврейскихъ казенныхъ училищахъ обоихъ разрядовъ состоитъ 798 учениковъ и на содержаніе ихъ отпускается 36,266 руб. 60 коп. Изъ этой суммы ежегодно отпускается по 50 руб. на каждое училище, для пособія бѣднымъ ученикамъ.

Въ каждомъ изъ таковыхъ училищъ находится отъ 16 до 25 учениковъ; кромѣ нѣкоторыхъ, гдѣ число учащихся доходитъ до 40 и даже 85 человѣкъ, преимущественно въ губерніяхъ Ковенской и Гродненской, въ уѣздахъ ближайшихъ къ границамъ Пруссіи или царства Польскаго. Въ Минской же и Виленской губерніяхъ, Евреи предпочитаютъ учиться у своихъ меламдовъ.

Приходскихъ училищъ въ Виленскомъ учебномъ округѣ считается: двухклассныхъ 15, одноклассныхъ 65, всего 80.

На содержаніе двухъклассныго приходскаго училища отпускается ежегодно отъ 280 до 600 руб. На содержаніе 1-о классного отъ 170 до 340 руб. въ годъ, или всего содержаніе двухъ-классныхъ приходскихъ училищъ въ 4 губерніяхъ стоитъ около 6,000 рублей, одноклассныхъ около 16,000 рублей, а всего на содержаніе 80 приходскихъ училищъ около 22,000 руб. въ годъ. Число учащихся въ этихъ заведеніяхъ простирается до 3.028 человѣкъ Христіанъ и только 20 человѣкъ Евреевъ, всего 3.048 человѣкъ.

Изъ этихъ данныхъ мы видимъ, что число учащихся въ приходскихъ училищахъ въ 3½ раза болѣе числа учащихся въЕврейскихъ, содержаніе же этихъ заведеній стоитъ почти въ половину менѣе **), а число Еврейскихъ училищъ въ три раза менѣе числа приходскихъ.

Казенныя Еврейскія училища, вообще какъ всякое учебное заведеніе имѣютъ цѣлію распространеніе образованія, и разсматривая предметъ съ этой точки зрѣнія, остается желать, чтобы число этихъ училищъ и учащихся постоянно возрастало. Но такъ какъ въ Литовскихъ губерніяхъ, кромѣ коренныхъ жителей Славянъ и Литовцевъ, есть еще Нѣмцы, Татары, Караимы, Евреи и Цыгане, то для каждой изъ этихъ народностей, различныхъ исповѣданій, слѣдовалобы устроить отдѣльныя училища, такъ какъ это сдѣлано для Евреевъ.

Вслѣдствіе чего народное воспитаніе раздробилось бы на весьма много отдѣльныхъ частей, требующихъ для своего существованія различныхъ условій, притомъ подобное раздѣленіе національностей при первоначальномъ образованіи дѣтскаго возраста, отдаляетъ постоянно сближеніе между людьми, хотя и разныхъ народностей, но живущихъ на одной землѣ и пользующихся одними законами. Евреи составляютъ 0,1 часть всего населенія; слѣдовательно отдѣленіе ихъ первоначальнаго воспитанія отъ прочихъ жителей не можетъ имѣть большаго вліянія на раздробленіе учебной администраціи; но въ отношеніи сближенія съ туземцами отдѣленіе Еврейскихъ училищъ имѣетъ весьма вредное вліяніе. Еврейскій мальчикъ съ дѣтства пріучается отдѣляться отъ другихъ народностей, онъ съ дѣтства пріучается считать себя чѣмъ то особеннымъ, отличающимся отъ прочихъ людей, и потому немудрено, если входя въ свѣтъ, онъ смотритъ на другихъ какъ на что то для себя чуждое, и впослѣдствіи окончательно удаляется отъ общихъ интерессовъ, заключаетъ свою дѣятельность въ тѣсномъ кружкѣ Еврейскаго общества, проникается его убѣжденіями, стремленіями и навсегда закрываетъ свои способности для общественной жизни. Евреи больше чѣмъ всякій другой народъ, по своимъ убѣжденіямъ, по воспитанію, чуждаются другихъ народностей; нетерпимость старательно поддерживаемая старшими, изолируетъ ихъ и нарушаетъ такимъ образомъ, связь гражданскаго единства. Мало того, желаніе устраняться отъ житейскихъ столкновеній оскорбляетъ другія народности и поселяетъ къ Евреямъ недовѣріе и недоброжелательство, на что такъ часто жалуются сами Евреи, не замѣчая того, что они сами подаютъ къ этому поводъ. Пусть они считаютъ себя лучшими другихъ, этаго запретить никто неможетъ, пусть они считаютъ себя безъошибочными, и это ихъ дѣло, но нельзя же высказывать подобныхъ понятій въ поступкахъ и въ жизни, поставившей ихъ въ постоянной зависимости отъ другихъ народовъ.

Для устраненія взаимнаго нерасположенія, мы полагаемъ лучшимъ средствомъ,— соединеніе первоначальнаго образованія Евреевъ вмѣстѣ съ другими жителями. Еврейскій мальчикъ раздѣляя всѣ радости и невыгоды школьной жизни съ товарищами, пріучается видѣть въ нихъ своихъ собратій, одинаково подверженныхъ наградамъ и наказаніямъ за дѣтскія шалости. Встрѣчаясь съ ними, впослѣдствіи, въ жизни, онъ невольно протянетъ бывшему товарищу руку, какъ человѣку обновившему въ его памяти счастливыя минуты его дѣтства; за товарищескимъ пожатіемъ руки, слѣдуетъ бесѣда о прошедшемъ, переходящая къ вопросамъ настоящаго житья-бытья. Если встрѣча произошла по дѣлу, то и оно скорѣе рѣшится добросовѣстно, съ соблюденіемъ взаимныхъ интерессовъ. Открывая казенныя Еврейскія училища для другихъ народностей, а приходскія для Евреевъ, увеличатся значительно средства народнаго образованія, такъ напр. въ Виленской губерніи прибыло бы 3 улилища для христіанъ, а всѣ приходскія училища открылись бы для Евреевъ. Въ настоящее же время на 3,028 учениковъ въ приходскихъ училищахъ приходится всего 20 человѣкъ Евреевъ; эта разительная несоразмѣрность объясняется тѣмъ, что въ приходскихъ училищахъ не преподаются правила Еврейской вѣры, между тѣмъ какъ въ Еврейскихъ они могутъ выучиться грамотѣ и познакомиться съ правилами своей религіи. При сравненіи назначенія этихъ заведеній, штатъ нынѣшнихъ приходскихъ училищъ, можетъ быть увеличенъ однимъ, а по мѣрѣ надобности и двумя Еврейскими законоучителями, выпускаемыми ежегодно изъ Раввинскаго училища. Наконецъ въ тѣхъ мѣстахъ, гдѣ нынѣ находится приходское и Еврейское училище, одно изъ нихъ можетъ быть упраздненымъ, — и средства закрытаго заведенія могутъ быть обращены на усиленіе Раввинскаго училища; а такъ какъ въ 4-хъ губерніяхъ можетъ это встрѣтиться въ нѣсколькихъ мѣстахъ, то для доставленія возможности бѣднымъ Евреямъ продолжать курсъ наукъ въ высшемъ учебномъ заведеніи, можно на оставшіяся отъ закрытія деньги устроить другое Равнинское училище, въ мѣстѣ болѣе населенномъ Евреями. Въ этомъ нашемъ предположеніи мы видимъ слѣдующія важныя выгоды: 1) однообразіе первоначальнаго воспитанія непремѣнно благодѣтельно отразится на сближеніе между Евреями и коренными жителями; чѣмъ постепенно изгладятся вѣковыя недоразумѣнія, водворится единодушіе, доброе согласіе, поддерживаемое взаимными интерессами, безъ желанія одного жить на счетъ другаго 2) усилятся средства народнаго образованія и число учащихся какъ Христіанъ, такъ и Евреевъ можетъ значительно увеличиться. 3) Экономія отъ соединенія этихъ заведеній дастъ возможность образовать высшее Еврейское заведеніе, которое будетъ приготовлять просвѣщенныхъ раввиновъ, хорошихъ учителей,—и самое важное, полезныхъ гражданъ. Этотъ путь мы считаемъ лучшимъ для разрѣшенія двухъ важныхъ задачъ: распространенія образованія въ народѣ, какой бы вѣры онъ не былъ, на сближеніе жителей въ одно гармонійное цѣлое.

Изложивъ наше мнѣніе, мы убѣждены, что благомыслящая и разумная часть Еврейскаго населенія согласится съ нами, что подобное преобразованіе могло бы быть весьма полезнымъ для обѣихъ сторонъ; тѣ же, которые не замѣчаютъ бѣдствій своихъ братій, а только силятся доказывать міру, что нѣтъ мудрости и свѣта, кромѣ того, что когда то писалось въ коментаріяхъ различныхъ Еврейскихъ ученыхъ, жившихъ въ различныхъ государствахъ, подъ различными вліяніями, тѣ конечно ужаснутся, при мысли, что ихъ дѣтямъ прійдется профанироваться въ обществѣ христіанскихъ или магометанскихъ дѣтей; они испугаются подобно тому, какъ они испугались раввина въ Европейскомъ нарядѣ; а между тѣмъ они же равнодушно смотрятъ, какъ ихъ же братья гибнутъ въ нищетѣ, доводящей неоднаго Еврея до преступленій,—и хоромъ упрекаютъ въ несправедливости, если посторонняя сила изъ человѣколюбія, протягиваетъ руку помощи утопающимъ въ невѣжествѣ и бѣдности. Но такова сила предрасудковъ, укоренившихся вѣками; благоразуміе, терпѣніе, время и образованіе постепенно излечиваютъ больнаго отъ недуговъ, которые тѣмъ больше требуютъ стараній со стороны врача, чѣмъ менѣе сознаются самимъ больнымъ.

А. Корева.

---

*) Въ Виленской собственно губерніи 7, а именно въ гг.: Вильно, Ошмянѣ, Свенцянахъ, Вилейкѣ, Диснѣ, Лидѣ и мѣстечкѣ Меречѣ.

**) Въ Еврейскихъ училищахъ полагается болѣе учителей, чѣмъ въ приходскихъ.

ny lekarz wojskowy francuzki wezwał w Cremonie wszystkich niemal lekarzy miejscowych, i zapytał ich, czy w razie potrzeby chcieliby poświęcić swoje usługi pod kierunkiem naczelnego lekarza francuzkiego; ochotnie oświadczyli wszelką gotowość w téj mierze.

Medjolan, *17 lutego.*

Hr. Cavour zaszczycił odwiedzeniem liceum medjolańskie. Uczniowie otoczyli go z zapałem. Hrabia w towarzystwie professorów zwiedził klassy; jeden z uczniów wręczył mu adres, na który odpowiadając między innemi wyraził: „Dziękuję wam za szlachetne uczucia, wynurzone dla mnie w imieniu waszych spółuczniów; doniosę o tém królowi. Król i rząd liczą na młodzież włoską, która w dniach doświadczenia pokaże się godną starszych braci, przelewających krew za niepodległość ojczyzny. Lecz nie sądźcie, aby tylko oręż miał odrodzić naród, zdolności rozumu i ukształcenie serca również wiodą do tego celu."

TOSKANJA.

Florencja, *14 lutego.*

Rozdanie chorągwi przez barona Ricasoli gwardji narodowéj Łukieskiéj odbyło się z wielką uroczystością. Naczelnik rządu przyjęty był z entuzjazmem, co na tém większą zasługuje uwagę, że miasto Lucca czuje żal do Toskanji, iż od roku 1848 przestała być stolicą, i że jéj mieszkańcy są w ogólności poważni i niełatwi do uniesień.

— Monitor toskański zawiera postanowienie prefekta Bossani, zawieszające wydawanie dziennika satyrycznego V i s c a r d e l l o na dwa tygodnie, za to, iż na winiecie umieścił portret byłego wielkiego książęcia w postaci nieprzyzwoitéj i poniżającéj.

Rzym, *d. 14 lutego.*

Zmarły niedawno bogacz Camerini zapisał cały swój majątek, wynoszący około 5 miljonów skudów rzymskich kościołowi. Jest to powtórny zapis w krótkim czasie uposażający kościoł. Zmarły niedawno Bonnacioli zostawił około 6 miljonów; ta tylko różnica zachodzi między nim a p. Camerini, iż ten ostatni winien był swoje bogactwo uczciwéj i szczęśliwéj pracy, przeciwnie piérwszy niesłychanemu skępstwu i wygórowanym wynalazkom lichwiarskim. *(Nord.)*

ANGLJA.

Londyn, *d. 17 lutego.*

Posiedzenie izby wyższéj. Lord Normanby zapytuje, czy rząd niemiałby nic przeciw powtórnym rozprawom z powodu zamierzonego wcielenia Sabaudji do Francji. *Lord Granville* oświadczył, iż rząd Angielski otrzymał uwiadomienie z Paryża, że Cesarz francuzów, w razie wcielenia Włoch środkowych do Piemontu, będzie żądał pewnego powiększenia posiadłości francuzkich, wszakże nieinaczéj jak za zgodą ludności, i po naradzeniu się o tém z wielkiemi mocarstwami. *Lord Brougham* sądzi, że nowe rozprawy o Sabaudji są zupełnie zbyteczne, gabinet poznał już myśl kraju w tym przedmiocie. Po tych słowach *Margr. Normanby* odstąpił od swego żądania, ostrzegając tylko ministrów, aby niewplątali Angliją w politykę wyłączną, mimo wiedzy parlamentu.

Posiedzenie izby niższéj. P. Long zapytuje, czy rząd otrzymał jakie bezpośrednie wiadomości z Węgier, i czy nic nie przeszkadza aby je udzielił izbie. *Lord J. Russel* odpowiedział, że byłoby szkodliwém składać doniesienia, jakie rząd od czasu do czasu odbiera o wewnętrznym stanie Węgier. *P. Bentinck* żąda wiedzieć, czy istnieje jaka umowa między Francją i Anglją, na przypadek odrzucenia traktatu handlowego. Słyszał on wprawdzie nie w izbie, ale w sali konferencji, ostrzegających, iż odrzucenie pociągnęłoby za sobą najsmutniejsze następstwa.

Taki sposób zastraszania jest krzywdzącym dla izby, chciałby więc wiedzieć, o ile w tém zawiera się prawdy. *Lord Palmerston* chce dać najzupełniejszą odpowiedź na to pytanie. Traktat został zawarty pod wyraźnym warunkiem potwierdzenia go przez parlament. W przekonaniu, że ta umowa korzystna i pod względem wzajemnych dogodności handlowych i pod względem zbliżenia do siebie obódwu narodów, licząc na światło izby, nie dopuszczaliśmy nawet, aby mogła być odrzuconą. Stąd wynika, iż niebyło najmniejszéj potrzeby rokowania, co czynić wypadnie w razie, któregośmy nie przewidywali. Wiém, iż niektórzy nie chwalą traktatu, ale wiém i to, że niezmierna większość narodu i izby jest za nim.

Minister wojny *p. Sidney Herbert* składa budżet swego wydziału. Wyznaje, że jest najwyższym, jaki w nowszych czasach składano parlamentowi, wynosi bowiem ogromną summę 14,482,175 funt. ster. Liczba wojska dochodzi do 143,362 głów. *Sir Robert Peel* wymawia ministrowi, że wniósł na izbę budżet szalony w roku pokoju. Izba zgadza się na żądany wydatek.

Dnia 20 lutego.

Posiedzenie izby wyższéj. Lord Derby w obszernéj mowie stara się przeświadczyć izbę, że chociaż traktat handlowy ma związek ze skarbowością kraju, i powinienby być bliżéj roztrząsany w izbie niższéj, wszakże gdy łączą się z nim i widoki polityczne, słusznie izba lordów zająć się nim powinna. Daléj upatruje pewną niezgodność między tekstem francuzkim a tłumaczeniem angielskiém art. 20 tegoż traktatu. Obawia się, że gdy rzeczona umowa handlowa jest wielce niepopularna we Francji, wprowadzenie jéj w wykonanie może jeszcze bardziéj oziębić stosunki międzynarodowe; nakoniec znajduje dozwolony wywóz węgla w ciągu lat dziesięciu, szkodliwym i niebezpiecznym; zdarzyć się bowiem może, że Francja wdana w wojnę zewnętrzną, będzie potrzebowała dla usługi swojéj floty węgla angielskiego, który gdyby został uznany za kontrabandę morską, natenczas stosunki Anglji z państwami przeciwnemi Francji, byłyby narażone na niepotrzebne zawikłania. Nagania też lord Derby sposób zawarcia traktatu, i przypomina, że P i t t w r. 1787, zupełnie innym postąpił sobie trybem. *Lord Granville* wykazuje różnicę między traktatem zawartym przez *Pitta*, i traktatem obecnym, i twierdzi, że wówczas chodziło jedynie o handel między Francją i Anglją, gdy przeciwnie dzisiaj zawarty traktat może być zastosowany do wszystkich krajów Europy. Rząd zastrzegał w art. 20, że traktat wejdzie w wykonanie wnet po przyjęciu go przez izbę niższą. Co do zarzutu, iż wszystkie korzyści są na stronie Francji, lord Granville sądzi, że ponieważ wielu ludzi bardzo poważnych twierdzi, że handel francuzki właśnie przez ten traktat został podkopany; z téj więc sprzeczności zdań wynika, iż traktat musi opierać się na obustronnych korzyściach dwóch krajów. Lord G r e y wymawia ministrom, iż zgodzili się na zakaz wywozu z Francji gałganów i jedwabiu. Książę *d'Argyll* widzi w traktacie strony korzystne, lecz życzyłby aby zawrzeć traktat nawigacyjny, gdyż Francja nie chce zmienić swoich praw morskich, szkodliwych dla Anglji; nadto książe utrzymuje, że podatek dochodowy nie jest skutkiem traktatu, lecz ma swoje źrzódło w pomnożeniu wydatków na siłę zbrojną, lądową i morską.

Po kilku uwagach wymienionych z lordem *Hardwick*, hr. *Derby* cofa swoje wniesienie.

Posiedzenie izby wyższéj. Główną treścią tego posiedzenia było wniesienie *p. Disraeli*, które podaliśmy obszernie w depeszy telegraficznéj przeszłego N. kuryera. Wypadek dający większość 63 głosów gabinetowi, najlepsze wrażenie wywarł na giełdy londyńską i paryską.

Londyn, *21 lutego.*

Posiedzenie izby niższéj Zapowiedziane wniesienia przez pp. *Miles, Palk i Graham* nie mogły być ostatecznie załatwione; zresztą sessja ciągnie się daléj. *Lord Palmerston* wezwał izbę, aby odroczyła się do czwartku, z powodu przypadającéj nazajutrz środy popielcowéj. (*Nord*)

AUSTRJA.

Wiedeń, *d. 15 lutego.*

Rząd austryjacki zamierza przesłać memorandum do dworów europejskich. W niém wyłoży powody niedozwalające mu zgodzić się na powszechne głosowanie w środkowych Włoszech, i na wypadek tegoż głosowania doda, iż Austrja niemoże wyrzec się zasad, których tak długo była przedstawicielką, i uznać, a nawet popierać samowładność ludu, która nietylko że nie zaręczyłaby jéj posiadłości, ale przyczyniła by się do ich nieodzownéj straty. Ztego widać, iż sposob zapatrywania się na rzeczy, mocarstw które podpisały traktat Zurichski, jest nader sprzeczny, aby można spodziewać się wzajemnego porozumienia. Oczywista, że oswajają się tu z myślą nowéj wojny; kładą nawet w usta cesarzowi następne wyrazy: Austrja nie cofnie się przed nową wojną, może stracić Wenecję, tak jak straciła Lombardję, ale nikt nie jest w stanie, wyzuć ją ze służącego jéj prawa do tych krajow. Przyjdzie dzień, w którym odwołać się do niego potrafi.

d. 18 lutego.

Trzy tutejsze dzienniki: »P o c z t a r a n n a,« »c u d z o z i e m i e c« i »p r z e d m i e ś c i o w y,« zostały zabrane przez policję z powodu, iż umieściły wjadomość, że we wtorek zapustny mające się oprowadzać woły po ulicach Paryża, otrzymały imiona S o l f e r i n o, M a g e n t a, P a l e s t r o, Z u r i c h i V i l l a f r a n c a. Zdaje się że urzędnicy prasy, odkryli cóś bardzo niebezpiecznego dla rządu w téj wiadomości. Donoszą, że dwaj nowi urzędnicy pomnożą skład ambasady austryjackiéj w Paryżu: baron H ü b n e r, syn dawniejszego ambasadora, i książe S a n g u s z k o. (*Nord*).

PRUSY.

Berlin, *d. 17 lutego.*

Książe rejent znajdował się dziś w kaplicy ambasady rosyjskiéj na żałobném nabożeństwie, po Jéj Cesarskiéj Wysokości W. Księżnie Sasko-Wejmarskiéj. Liczba wojska pruskiego łącznie z obroną ziemską i rezerwą, wynosi 500,000 ludzi na ludność 18,000,000. W tych dniach rząd pruski odpowiedział gabinetowi drezdeńskiemu na jego uwagi w rzeczy organizacji wojska związkowego. To pismo zbija błędy i wnioski, poczynione przez p. B e u s t, i wręcz zaprzecza twierdzeniu ministra Saskiego, iż przyjęcie przełożeń prusskich, równa się wyrzeczeniu się praw udzielności przez drugorzędne państwa niemieckie. Radząc, aby siła zbrojna związkowa była wcielona do wojsk austryjackich i pruskich, Prusy miały tylko na myśli czas działań wojennych, gdyż wnet po ukończeniu wojny, każde państwo wróciłoby do właściwych sobie praw. Prusy najmocniéj zaprzeczają, aby miały nastawać na udzielność państw niezależnych.

Gazeta kolońska czyni następne uwagi nad polityką zewnętrzną Prus. Gaz. krzyżowa utrzymuje, że stosunki Prus stały się od niejakiego czasu przyjaźniejszemi dla Austrji. To zbliżenie byłoby pożądane, ale tylko, co do samych spraw niemieckich; lecz żałowalibyśmy, gdyby Prusy wdały się w oddzielne rokowania co do sprawy włoskiéj, która obchodzi nasz kraj jedynie, jako zadanie europejskie, i w téj mierze Prusy powinnyby trzymać się drogi, jaką idzie np. Anglja. Jesteśmy przekonani, że Prusy nie wpadną w ogromny błąd, jakiego dopuściły się za gabinetu bar. Manteuffel, kiedy zaręczyły Austrji całość jéj posiadłości Włoskich. Wówczas, kiedy jeszcze królestwo Lombardzko-Weneckie nie było zagrożone, wyraziliśmy nasze przekonanie, iż Austrja utrzymać go nie potrafi, i że działa wbrew własnemu dobru, upierając się przy jego posiadaniu. Byłoby to szaleństwem ze strony Prus, przelewać krew swoich synów, w tę beczkę D a n a i d.

Gaz. Północna niemiecka twierdzi, iż rząd pruski rozkazał posłowi swojemu przy dworze wiedeńskim, uczynić następną deklarację. Prusy widziałyby z żalem, jeśliby Austrja rozumiała, iż powinna skonsolidować obecne albo przywrócić dawniejsze położenie swoje we Włoszech, przez jakikolwiek krok wyzywający; żałowałaby nadewszystko, jeśliby to mocarstwo wtargnęło z orężem w ręku za odstąpiony przez siebie prawy brzeg Mincio. Przeciwnie, w razie gdyby jaki nieprzyjaciel przybywając z zachodu, nie będąc wyzwanym przez Austrję, przebył Mincio, Prusy poczytując tę linję za niezbędną dla obrony Niemiec, uważałyby ich bezpieczeństwo, a zatem i swoje własne, zagrożoném, a więc musiałyby wystąpić do walki.

Berlin, *20 lutego.*

Książe rejent przyjął na szczególném posłuchaniu, książęcia d e l a T o u r d 'A u v e r g n e, który złożył listy wierzytelne, jako poseł nadzwyczajny i minister pełnomocny cesarza Francuzów, przy dworze berlińskim.

SŁOWIAŃSKIE ZIEMIE.

Hercogowina. Mostar, *2 stycznia.*

Zaledwie skończono rozgraniczenie Czarnogórza od Turcji, a oto zaczynają się nowe między nimi zatargi.

Turkow nie podobna wdrożyć do szanowania cudzego prawa: i teraz słupy graniczne wbite z rozkazu kommisji europejskiéj, przenoszą wgłąb Czarnogórza; niewątpliwie to nadużycie wywoła odwet, i walki nadgraniczne staną się nieuchronnemi. Szerzą się pogłoski o wzajemnych zabójstwach i grabieżach bydła i koni; twierdzą, że d. 22 grudnia zaszła bitwa na pograniczu albańskiém między Czarnogórzanami nachji piperskiéj i spużskimi muzułmanami: inna utarczka odbyła się niedaleko od Podgorycy. Niespokojność opanowała umysły plemion Hercogowiny, graniczącéj z Czarnogórzem; plemiona te uznane są przez kommisję za należące do Turcji, są to: zubcy, banianie, piwlanie, drobniaki i szarańcy. Z początku oświadczyły one dowodzącemu tu Derwisz-Paszy, gotowość poddania się sułtanowi, jeżeli zaręczone im będą pewne ustępstwa. Pasza przyrzekł; ale ani sam, ani nikt z Turków nie myślał o dotrzymaniu słowa, i to jest przyczyną objawiających się w tym kraju poruszeń.

Serbska Wojewodina Nowo-Sad. *10 stycznia.*

Położenie protestantów w Austrji, a osobliwie w Węgrzech, obudziło spółczucie Europy; opor zaś przeciw prześladowaniu zjednał im powszechny szacunek. Wszystkie dzienniki zagraniczne stanęły w obronie protestantów węgierskich. Tymczasem prześladowania jakie nękają cerkiew wschodnią w Austrji, nie zwróciły niczyjéj uwagi. A wszakże dola jéj w Serbji i w Rumunji austryjackiéj nierównie jest boleśniéjszą, niż dola protestantów węgierskich. Rząd postępuje i z jednymi i z drugimi wbrew prawidłom sprawiedliwości i polityki. W jedenastu diecezjach liczy się półpiąta miljona wyznawców cerkwi wschodniéj, nie licząc unitów. Austrja uroczyście zaręczyła im prawo wolności wyznania i niezależny zarząd majątkiem duchownym i szkolnym, oraz prawa obywatelskie, również uroczyście zapewnione i również niedotrzymywane. Nie dali oni żadnym występkiem rządowi powodu do łamania tych zaręczeń. Ale od czasu przeniesienia się pierwszego Serbskiego patryarchy Arsenjusza Czerniejewicza, rząd począł scieśniać prawa cerkwi, i ciągle trwając w raz obranéj drodze, pragnie zmusić Serbow i Rumunow wyrzec się wyznania przodków. Pod rządem węgierskim, do r. 1849 stan cerkwi wschodniéj był bez porównania pomyślniéjszy niż dzisiaj. Szkoły były niezależne; biskupi wschodni w stopniu magnatów węgierskich, zasiadali na sejmach, na których mogli stawać w obronie cerkwi i swoich owczarni. Wszystko zmieniło się na gorsze, od czasu przejścia wyznawców cerkwi wschodniéj pod bezpośredni ojcowski rząd Austrji, która jedną ręką sypała szczodre obietnice, drugą zaś odzierała ich z odwiecznie służących im praw. Dziwném jest, iż rząd opierający swoje istnienie nie na woli ludu, ale na prawie historyczném, tegoż prawa nie szanuje, lecz przeciwnie z nieubłaganą natarczywością we wszystkich narodowościach prześladuje i niszczy, wbrew wszystkim obowiązkom i obietnicom. Serbowie i Rossjanie ocalili Austrję od Węgrów; kiedy zaś w ciągu domowéj wojny w 1848 i 1849 r. cerkwie poszły w perzynę, o odbudowanie ich bynajmniéj nie troszczyła się Austrja, dla któréj Serbowie ponieśli takie ofiary, dopomogła w tém jedynie Rossja. I owszem, Austrja niechętnie patrzyła na dźwiganie się z rozwalin tych cerkwi, rozumiejąc, że ich upadek ułatwiłby przejście ludności do kościoła zachodniego. Nawet ofiary przesyłane z Rossji, znajdowały z woli rządu największe przeszkody, w dójściu do miejsc przeznaczonych. Sądzono, że w nagrodę zasług, Serbowie cieszyć się będą przynajmniéj niezawisłością swojéj cerkwi, ale ministrowie S z w a r z e n b e r g i B a c h, inaczéj to rozstrzygnęli. Istnieje w Serbji kapitał narodowy, złożony z zapisow wielu dobroczyńcow, przeznaczony na potrzeby cerkiewne i szkolne; wynosi on około 2,000,000 mil. zł. r., ale ani cerkwie, ani szkoły nie mają z niego ani grosza. Rząd zagarnął go w swoje ręce i wypożycza na procent ludziom, posiadającym jego względy. Jest jeszcze oddzielny kapitał 200,000 zł. r. nazwany kapłańskim, przeznaczony na utrzymanie szkoły teologicznéj w Karłowicach; pieniędzmi temi podobnież zawiaduje rząd, nie dając na szkołę ani szeląga. Skutkiem czego, szkoła nie może mieć więcéj, nad 5 lub 6 uczniow; Sekretarze patryarchy za opłatą 100. zł. r. na rok, wykładają im niektóre kursa. Jedyne gimnazjum w Karłowicach, podobniéjsze jest do wiejskiéj szkółki, niż do zakładu wyższego-naukowego: w domu gimnazjalnym, niema nawet tarcicznéj podłogi. Z téj szkoły wychodziła młodzież, poświęcająca się kapłaństwu, wszakże jeśli rząd osięgnie swój cel, Serbja kapłanów mieć nie będzie. Kiedy po zaburzeniach 1849 r. na nowo otwierano wspomniane gimnazjum, na wstawienie się Rossji, pozwolono zaprowadzić w niém tak zwane licealne klassy, lecz rząd nie uznaje Karłowickiego gimnazjum za szkołę publiczną, świadectwa zatém o ukończeniu w niém nauk, nie mają urzędowéj wagi, i nie otwierają drogi do służby rządowéj. Gimnazjum w Nowo-Sadzie tak jest nędzne, że i mówić o niém nie warto. Jedyne Serbskie towarzystwo naukowe znajduje się w Budzyniu; wszelkie usiłowania, aby je przenieść do Nowo-Sadu okazały się bezskutecznemi. Dopóki Serbja należała do Węgier, cała naukowa ich działalność,ześrodkowała się w stolicy; wówczas miało to swoje znaczenie, lecz teraz kiedy Wojewodina stanowi kraj oddzielny, jest to anomalją, i serbska Matyca w Budzyniu, zasypia snem letargicznym. Położenie cerkwi jeszcze jest smutniejsze. Sobor katedralny w Karłowicach uderza swojém zniszczeniem. Ludność chętnieby zniosła składki na dźwignienie upadających i budowanie nowych cerkwi; lecz zbieranie składek jest zakazane, i kwestarz trafiłby do więzienia, jako podejrzany o podżeganie ludu. Był czas, kiedy cerkwie serbskie były bogate, lecz w ciągu wojen z Francuzami, odarto je ze wszelkich kosztowności, bez żadnego późniéj wynagrodzenia. Nadto kiedy w r. 1849 zniesiono poddaństwo, i dotychczasowi właściciele otrzymali za to obligacje procentowe, same tylko cerkwie i klasztory serbskie wyłączone zostały od tego rozporządzenia; wszędzie zostawiono na rzecz właścicieli dziesięcinę z winnic, tylko klasztory serbskie wyzute zostały z prawa pobierania téj daniny. Skutkiem tych ucisków, klasztory upadają i zamieniają się w pustki, tak, że dziś zaledwie chować mogą po dwóch lub trzech mnichow; tymczasem ludność szanuje te przybytki; wielki bowiem wywierają one wpływ na

ożywienie ducha wiary. Najwięcéj atoli cierpi stary patryjarcha, który za wielkie swoje usługi złożone Austrji, nagrodzony niesłychaną niewdzięcznością. Za majętność Dalja, która stanowiła główny jego dochód, do téj pory nie otrzymał żadnego wynagrodzenia, tymczasem utracił tak jak inni właściciele ziemscy wszelkie służące mu prawa; od roku zaś 1850 obarczony jeszcze został ogromnemi podatkami. Cały zarząd cerkiewny na niego spada; członkowie konsystorza nie są przez rząd płatni, utrzymywać ich muszą klasztory. Ministrowie obchodzą się z patryjarchą, jak z osobą będącą w niełasce; na zanoszone przezeń skargi dworowi, odpowiadają jemu, że rząd nie zna jego patryarszéj dostojności, chociaż sam w dniach niebezpieczeństwa potwierdził go w niéj, po uprzednim wyborze ludu. Chciano mu wzbronić używania uświęconego ciągiem wieków tytułu patryarchy wszystkich Serbow i Bulgarow; lecz na to odpowiedział, że i sam cesarz nosi historyczny tytuł króla jeruzalemskiego, nic przecież w rzeczywistości nieznaczący; ale jeśliby mu dozwolono swobodnie działać, wówczas historyczny jego tytuł odzyskałby swoją powagę u wszystkich Serbow i Bulgarow. Zobowiązano go nadto prowadzić cały przewod spraw duchownych w języku niemieckim, z tego mądrego powodu, że władze rządowe nie umieją po sławiańsku. Patrjarcha stanowczo odmówił, odwołując się do tylekroć przez Austrję uczynionéj obietnicy, równo-uprawnienia narodowości i języków. Na nieszczęście, dostojny Patryarcha stoi samotny, biskupi go nie wspierają, ale raczéj pomagają rządowi przez wzajemne niezgody; skutkiem czego i owczarnie rozmaitych diecezji nie mogą skutecznie wesprzeć czcigodnego starca. Czas byłoby, aby wyznawcy cerkwi, ujęli się za swoje krzywdy, aby deputacja zaniosła słuszną skargę do tronu w Wiedniu, aby pisarze wystawili obraz cierpień pod któremi upadają, i starali się obudzić współczucie Europy. Czyż duchowieństwo może milczeć, i w ten sposób podać w podejrzenie swoje prawa? Uwierzyć temu niepodobna, dopóki w gronie swoim liczy takie imiona jak: Nienadowicz, Stratymirowicz, Rajaczycz, Putnik, Iwanowicz, Muszycki. Żal tylko, że dla niektórych orderowa wstążeczka bywa droższą, nad obowiązek obrony cerkwi i owczarni. Co do Rumunow, rząd nieinaczéj postępuje z nimi, jak z Serbami, ale zacni ich biskupi Szaguna i Hakman, nie lękają się głośno przemawiać w sprawie wiary. Lecz Austrja wcale się o to nie troszczy: prześladuje, zmusza do odstępstwa, odziera z kapitałow cerkiewnych i szkolnych, i obraca je na korzyść unitów. Ta niesprawiedliwość sprawiła wielką zmianę w usposobieniu Serbow, i dawniejszą nienawiść do Węgrów zastąpiło serdeczne dla nich spółczucie. Rząd węgierski mimo wszelkie swoje uchybienia, szanował prawa narodowości, trzymał się zasady tolerancji, dopuszczał do urzędów ludzi prawych i doświadczonych, postępował w ogóle z łagodnością, dawał pole rozwojowi życia narodowego serbskiego, gdy przeciwnie teraz ucisk i niesprawiedliwość. (*S. P. W.*)

HISZPANJA.

Madryt, *d. 15 lutego.*

Na radzie ministrów postanowiono upoważnić marszałka O'Donnel, do zawarcia pokoju z Marokiem, pod następnemi warunkami: odstąpienie całéj przestrzeni kraju od Ceuty do Tetuanu: powrót kosztów wojennych w ilości 400,000,000 realów; zadość-uczynienie zupełne pawilonowi morskiemu Hiszpanji. Ustąpienie dostatecznéj ilości ziemi w promieniu twierdz posiadanych przez Hiszpanję w Afryce. Oznaczenie przestrzeni neutralnéj między posiadłościami obudwóch państw. Zaręczenie, że na przyszłość posiadłości hiszpańskie nie będą niepokojone. Prawo utrzymywania ajentów hiszpańskich, w miejscowościach kraju marokańskiego, według wyboru królowéj. (*Nord*).

DEPESZE TELEGRAFICZNE.

Londyn, *d. 22 lutego.*

Lord Palmerston odpowiadając p. Ball wyraził, że Anglja i Francja mogą żądać zmian w traktacie handlowym; to jednak nie obowiązuje stron, aby je koniecznie przyjęły. P. Ducane wniósł poprawę: „izba nie potwierdza powiększenia deficytu, spowodowanego przez zmniejszenie dochodów, i nagania powiększenie podatku od dochodu.“ Posiedzenie odroczono do czwartku.

— Wiadomości z New-Jorku, z d. 11 lutego, zwiastują wielkie klęski sprawione przez uragan. Cena na bawełnę nie zmieniła się. W Buenos-Ayres panowało wielkie rozjątrzenie, w skutek kroków nieprzyjacielskich, przedsięwziętych przez okręta angielskie przeciw jenerałowi Bogota.

DO....

Kto ciebie pojmie, kto cię zrozumie,
W sprawie ludzkości wzniosły zuchwalcze,
Który wyrzekłeś w szlachetnéj dumie,
Nieprawość zdepcę, a piekło zwalczę.

Piersi twe pękną, pióro się spisze,
Zawiędną pracy twojéj owoce,
Szatan z któregoś szydził w swéj pysze,
Nad marnym trudem twym zachychoce.

A gdy twe oko łza rzewna skropi,
Gdy ludzkość na cię szyderstwy miota,
Obaczysz czém był Filip z Konopi,
Przestaniesz śmiać się z dzieł Donkiszota.

Lecz gdy piekielna sroży się zmija,
Opatrzność wspiera postęp i piękno;
Kropla deszczowa kamień przebija,
Słowa zbawienne do serca wsiękną.

Tylko nie jęknij, gdy cię zaboli,
Nie śmiéj na ludzi plwać bez litośnie,
Niezłorzecz Bogu, że zbyt powoli
Owoc twéj myśli, w drzewo urośnie.

Wł. Syrokomla.

24 czerwca 1854 r.

JĘDRZEJ BOGORJA MOKRONOSKI

J. BARTOSZEWICZA.

(*Dalszy ciąg, ob. Nr. 14*).

Z Krystynopola rozpisał jenerał listy do starszyzny konfederackiéj. Krasińskiemu przypomniał dawną przyjaźń: oświadczał, że go kocha i że się w cale niezmienił. Puławskiemu oznajmiał, że oddaje się z ufnością konfederacji i ręczy, że przez czas układów wszelkie kroki nieprzyjacielskie ze strony króla będą wstrzymane. Obudwóch uprosił, żeby wyznaczyli miejsce na którém ma się zjechać i zobaczyć z niemi. Krasiński odpowiedział na to, że bez zniesienia się z innemi wodzami, nie może oznaczyć miejsca na układy. Joachim Potocki w liście do jenerała ubolewał, że musiał się podjąć w brew własnéj woli tego smutnego poselstwa do braci, a przypominając sobie dni kiedyś wspólnie w Białymstoku spędzone, oświadczał zawczasu swoją radość, że zobaczy znowu przyjaciela po długich latach rozłączenia. Mokronoski znów tedy pisał do Puławskiego, że nie przybywa jako delegat króla i senatu, ale jako dawny i dobry znajomy, że wszystko co robi, robi li z własnéj woli dla dobra Rplitéj, że gotów osobiście się narazić a przyjaciołom otworzyć oczy. Odebrał odpowiedź z Pohrebyszcz, że sam przecie kiedyś przysięgał na konfederację i że gdy Radom spełzł na niczém, Barscy rycerze podnieśli oręż przy oklaskach Europy i t. d. Wszyscy marszałkowie konfederacji pokazywali dobre usposobienie dla Mokronoskiego i wiele ufali jego charakterowi, lubo niewierzyli w missję. Zgoda była niepodobna między dwiema ostatecznościami.

Dziwny to w istocie widok! Ludzie, którzy lat kilkanaście razem z sobą walczyli w jednym obozie, pod jedną chorągwią, teraz stanęli naprzeciwko siebie, a jednakowo i tak jeszcze myślą, siłą się przekonać na wzajem a niemogą, bo jeden tutaj, a drugi tam widzi ocalenie ojczyzny.

Nareszcie Mokronoski opuścił Krystynopol i zbliżył się na Podole. Długo czekał odpowiedzi od konfederatów, gdzie ma zjechać. Czy to była polityka, czy też w istocie jakie nieporozumienie się? nieodbierał na to jenerał długo stanowczéj odpowiedzi. Jeden marszałek zsyłał się na drugiego a czasem na radę konfederacką tymczasem dzień za dniem upływał.— Zatém wziąwszy 20 ludzi komputowych, sam Mokronoski pojechał ku Barowi, polegając na honorze szlacheckim, że mu się nic złego niestanie. Ale pod Winkowcami wstrzymał go podjazd rotmistrza kawalerji narodowéj Łubkowskiego. Gniewał się jenerał, gdy go wrócono z drogi i dał o tém znać Krasińskiemu z Zinkowa. Rotmistrz wskazał mu wtenczas na miasteczko Grodek, żeby tam oczekiwał na odpowiedź konfederacji.

Król tymczasem nowe nadsyłał rozkazy. „Napisz do Konfederacji, pisał do jenerała, że pięć dni czasu im zostawiasz, a jak nie staną jeszcze układy, groź zerwaniem.“ I Ogrodzki ostrzegał jenerała z Warszawy, że Repnin odebrał już rozkazy wystąpienia przeciw konfederacji, że nawet rozpoczął już w tym duchu stosowne kroki, więc barscy rycerze układami ratować się powinni, a jeżeliby nie chcieli, kazano Mokronoskiemu by wezwał Kreczetnikowa z wojskiem za pośrednika. Ten list przejęli konfederaci.

Dotąd jenerał niósł na Podole rószczkę oliwną pokoju, ale powoli zaczynały się ruszać podjazdy i zwodzić z sobą małe utarczki. Tu i ówdzie krew popłynęła, tu i ówdzie pokazały się nadużycia królewskich, które oburzały konfederatów, obudziło się jakieś wzburzenie w umysłach. Konfederacja, która pewno ani jednę chwilkę niemyślała szczerze o układach, zaczęła się teraz ciężko uskarżać przed jenerałem na złamanie rozejmu, niebyłci w prawdzie zawarty, aleć z nim Mokronoski przyjeżdżał. Puławski odsyłał jenerałowi raporta swoich komend do Grodka o bojach, których niczem konfederaci niewywołali, to pod Terespolem, to pod Chmielnikiem: „ty nas zwodzisz, pisał raz do niego, jakiż to jesteś delegat? ręczyłeś, że bojów nie będzie, póki się nieporozumiemy, a są; więc niemasz widać władzy rozkazania wojskom, żeby się zachowały w spokojności, więc jakaż rękojmia, że dotrzyma król układów, które zawrzesz z nami, jakież jest twoje posłannictwo“? Mokronoskiego przeraziły te wyrzuty, żal mu się zrobiło, że na sztych tak się wystawił bez potrzeby. Wzywał więc listownie Kreczetnikowa, żeby zaprzestał kroków zaczepnych, a do konfederacji się zgłaszał, że li tylko ustnie może przed nią otworzyć swoje widoki.

Późno już było, a walka na dobre się zaczynała, posłał jenerał gońcem do starszyzny barskiéj porucznika regimentu buławy wiel. kor. Szuszkowskiego, którego miał z sobą: Szuszkowski został przy konfederacji. Nowy zawód a boleśny. Konfederacje były obok, przed i za jenerałem; przejmowały jego listy.—Pan Joachim Potocki słał rozkazy do ludzi komputowych, zostających przy boku jenerała dla straży i nakazywał im, żeby nie opuszczały delegata królewskiego dopóty, dopóki będzie siedział w Grodku na Podolu, potém zaś miały pośpieszać pod znamiona konfederacji. Ale to była ostatnia już względność wodzów szlacheckich dla jenerała, który w spełnieniu swojego posłannictwa widział teraz neiprzełamane a coraz większe trudności. (*d. c. n.*)

GAWĘDY NAUKOWE.

(*Dalszy ciąg, ob. Nr. 13*).

Cel gawęd.— Powietrze.—Skład i ciężar jego.— Galileusz.— Torricelli.— Barometr.—Półkule Magdeburskie.—Atmosferyczne żelazne koleje.— Rozprzęgliwość powietrza.— Wysokość atmosfery.— Mierzenie wysokości gór barometrem.— Własność powietrza w górnych warstwach.— O balonach.—O zgęszczoném powietrzu.— O przepowiadaniu pogody przez barometr.— Wiatry.— Teorja ich.— Uragan.—Buran.— Szampsin. Armatan.— Sirocco.— Błota gnijące.— Wpływ wiatrów na zarazy.—Użyteczność ich.— Oczyszczenie powietrza, zapładnianie roślin i okolic przez wiatry.

Powietrze, które oblewa na około ziemię i jest koniecznym warunkiem naszego życia, życia zwierząt i roślin, gorzenia ciał i niezliczonych zjawisk, uderzających umysł myślącego człowieka, musiało być oddawna przedmiotem licznych badań naukowych. Starożytni nadawali mu wielkie znaczenie, zaliczając je z wodą, ogniem i ziemią do czterech elementów, z których wszystko powstało; powietrze, według ich pojęcia, miało przeważny wpływ przy utworzeniu się wszechświata. Lecz starożytni, nie mając narzędzi, za pomocą których dziś badacze natury tyle ważnych odkryć, prześlicznych doświadczeń dokonali, starożytni nie znali składu i wielu własności powietrza. Dziś liczne doświadczenia tylu sławnych uczonych dowodnie okazały, że głównemi składowemi częściami powietrza są kwasoród i saletroród czyli azot; że na 100 sześciennych cali powietrza znajduje się kwasorodu prawie 21, a saletrorodu 79 sześ: cali.—Taki jest stosunek we wszystkich porach roku, na wszystkich miejscach, na wysokich górach i w dolinach, w budynkach i na otwartych miejscach. Kwasoród jest koniecznym dla życia zwierząt, dla gorzenia ciał; saletroród zaś nie sprzyja jednemu i drugiemu. Zwierzę, zamknięte hermetycznie w pewnéj przestrzeni, zużyje wszystek kwasoród i umiera, nie mogąc oddychać saletrorodem. Niedawno w dzwonie nurkowym, na dnie morza, umarło dwóch ludzi, którym, przypadkiem, nie dostarczono świeżego powietrza do oddychania. Przed kilką laty w Anglji, biedni górnicy zasypani zostali ziemią w ciasnéj przestrzeni, zużywszy znajdujący się tam kwasoród, umarli zapewne w okropnych mękach. Lecz powietrze, złożone z czystego kwasorodu, byłoby nie mniéj szkodliwém, życie w niém szybko by się zużywało, gorzenie ciał odbywałoby się z wielką prędkością, z wielkiém natężeniem światła. Saletroród zatem i kwasoród niejako wzajemnie miarkują, zobojętniają swe własności. Człowiek i zwierzęta pochłaniają kwasoród, a wydychają gaz (*) kwasu węglowego i parę wodną. Prócz głównych więc dwóch składowych części w powietrzu, musi się znajdować także i gaz kwasu węglowego. I rzeczywiście, doświadczenia wykryły obecność tego kwasu w atmosferze, lecz ilość jego jest bardzo niewielka i prawie ciągle zmienna; powiększa się od długo trwającego mrozu, odwilże zaś zmniejszają ją; latem gazu tego znajduje się mniéj, aniżeli zimą. W niektórych miejscach on się wydobywa w znacznéj ilości, a jak szkodliwy jest dla życia, przekonywa nas znana we Włoszech w okolicach Neapolu grota canina (Psia grota), w któréj podróżny nie doznaje żadnego niebezpieczeństwa, gdy wierny jego towarzysz, pies, zdycha po kilku chwilach; bo gaz kwasu węglowego, będąc cięższym od powietrza, pozostaje przy poziomie groty.—Człowiek naraz wdycha od 16-tu do 20-tu cali sześ: powietrza, a wydycha na minutę do 26-tu cali sześć: gazu kwasu węglowego. Człowiek i zwierzęta z czasem więc zużyłyby cały kwasoród, uczyniłyby powietrze niezdolném do dłuższego utrzymania życia; ale jakże mądrze a prosto zaradził temu Stwórca! Rośliny potrzebują kwasu węglowego i we dnie pod wpływem światła połykają go, a wyziewają kwasoród; wynagradzają więc to, co zepsuły zwierzęta. W nocy jednak, lub gdy są pozbawione światła, lnb gdy zerwane więdnieją, przeciwnie, zabierają wówczas kwasoród, a wydają gaz kwasu węglowego. Dla tego po niektórych szpitalach używają świeżych liści dla oczyszczenia powietrza; lecz skoro zaczną więdnąć, trzeba je wynosić, bo sprawiłyby przeciwny skutek (*) W powietrzu znajdziemy i inne jeszcze gazy, lecz w bardzo małéj ilości, która zresztą zależy od pewnych okoliczności, warunków, lub ogranicza się do pewnych miejsc tylko (**). Starożytni wiedzieli, że gdy w pompie, podjęciem tłoka w górę, utworzą próżnię, woda ze studni podnosi się w górę i korzystali z téj własności dla dobywania wody z głębin ziemi. Ileż to miejsc wzniesionych, pozbawionych wody, zawdzięczając téj własności, pokrytych zostało pysznemi sadami, bogatemi wsiami, których mieszkańcy wesoło nucą pieśń dziękczynną Stwórcy za Jego ojcowską opiekę. Lecz starożytni tłumaczyli sobie tę własność, utrzymując, że natura lęka się czczości (natura horret vacuum), że woda podnosi się w pompie właśnie dla wypełnienia próżni, otworzonéj podjęciem tłoku; i widziano w tém jasne wytłumaczenie faktu, dostateczną jego przyczynę. Lecz w roku 1840 pompiarze Florencey z wielkiém zadziwieniem ujrzeli, że woda się nie podnosi w ich pompie wyżéj nad 32 stopy, choć nad nią istnieje próżnia. Uczeni, którym odstąpić od tradycji było zanadto śmiałą nowością, nie czując się na siłach, potrzebnych do wytłumaczenia tego zjawiska, z całą powagą naukową twierdzili, że natura się lęka czczości tylko do 32-ch stóp, daléj dopuszcza jéj bytności. Lecz żył wówczas genjusz, którego takie tłumaczenie nie mogło zadowolnić. Wielki męczennik prawdy naukowéj, Galileo Galilei kończył przesławne swe życie na wygnaniu w Arcetri, dokąd go zasłała ś. Inkwizycja. Wynalazca wahadła, termometru, teleskopu, za pomocą którego przekonał się o prawdzie systematu Kopernika, z całym zapałem przejął się tą nauką i zaczął ją publicznie wykładać; często sala nie mogła pomieścić słuchaczy i nie raz widziano go, nauczającego pod odkrytem niebem. Nieprzyjaciele okrzyczeli go za heretyka, wołali, że ubliża Pismu ś. i pomimo opieki, jaką miał w osobie Ojca ś., ten siedmdziesięcio-letni starzec z tysiącem zmarszczek na wyniosłem czole—świadki jego głębokich dumań o przedwiecznéj Mądrości, którą podziwiał i uwielbiał w prawach natury,—przed prześladowaniem zawahał się, słabe ciało przemogło, odwołał prawdę...Lecz czy zwątpił?... On przyjął tę naukę z całym zapałem wzniosłéj swéj duszy, pojął ją jako hymn Przedwiecznemu, jako dziękczynną modlitwę swemu Stwórcy, czyż mógł więc zwątpić?... O! nie, i wstając z kolan, a uderzając nogą w ziemię, wyrzekł te pamiętne słowa: „a jednak się obraca (e puor se muove).“ Galileusz przyczynę niepodnoszenia się wody wyżéj nad 32 stop przypisał ciężkości powietrza, a wkrótce śliczne doświadczenia Pascala, i Torricellego, ucznia Galileusza, świetnie potwierdziły myśl starca, ociemniałego z pracy, a może i w skutek prześladowania.—Woda podnosi się w pompie pod naciskiem, jakie powietrze na nią w studni wywiera; skoro się więc utworzy kolumna wody, któréj ciężar wyrównywa ciężarowi powietrza, woda wyżéj się nie podnie-

---

(*) Gazem nazywamy płyn bardzo rzadki, rozpręgliwy w wysokim stopniu. Płyny właściwe mogą się przechowywać w naczyniu otwartém z wierzchu, gaz zaś musi być hermetycznie ze wszech stron zamknięty, bo inaczéj się ulotni w skutek rozpręgliwości, jaka w nim panuje, i zmusza cząstki jego do oddalania się od siebie. Powietrze jest także gazem, a raczéj złożoném z gazów: kwasorodu, azotu, kwasu węglowego i niektórych innych.

(*) Dla tego to lekarze nieradzą trzymać w sypialniach kwiatów; bo prócz wilgoci, którą zawsze utrzymują, w nocy połykają kwasoród, a wyziewają gaz kwasu węglowego, tak szkodliwy dla nas.

(**) Powietrze, złożone z tych gazow tak lekkich, ma jednak pewną ciężkość, którą, jak wkrótce ujrzemy, z wielką łatwością będziemy mogli wymierzyć. Arystoteles domyślał się ciężkości powietrza; lecz, gdy nie znalazł rożnicy w wadze pęcherza, napełnionego powietrzem i wypróżnionego, zwątpił o jego ciężkości.

sie, co właśnie ma miejsce przy 32 stopach. Torricelli powiada daléj, jeżeli tak, więc kolumna żywego srebra, prawie 14-cie razy cięższego od wody, powinna być o tyleż razy niższą od kolumny wody, nie powinna przechodzić 28 cali, co też się dokładnie sprawdza. Oto w kilku słowach zasada barometru. Za pomocą więc trąbki zgiętéj w dwa kolanka, mającéj w krótszém otwór, przez który powietrze naciska na powierzchnią żywego srebra i podnosi je w dłuższém kolanku, a w tem ostatniém nad żywem srebrem znajduje się zupełna próżnia, zwana próżnią Torricellego, za pomocą tak prostego narzędzia możemy wymierzyć ciażenie czyli ciężar powietrza. Wszystkie przedmioty, znajdujące się na powierzchni ziemi są pod naciskiem powietrza, równym naciskowi kolumny żywego srebra wysokiéj na 28 cali. Lecz w skutek swéj rozprzęgliwości, powietrze na wszystkie strony przedmiotu z równąż siłą naciska i tém wzajemnie się zrównoważa. Człowiek średniego wzrostu dźwiga na sobie ciężar powietrza równy przeszło 30,000 fun:, ryby są pod 50 do 100 razy większém ciśnieniem; a jednak żyją i poruszają się z łatwością, i my nie doświadczamy wcale żadnéj niedogodności, nie czujemy nawet najmniejszego ciężaru; bo powietrze, z równąż siłą prąc z wnętrza naszego na zewnątrz, równoważy ciśnienie zewnętrznego powietrza; a prócz tego płyny, krążące w naszém ciele, prawie nie będąc ściśliwe, stawią silny opór zewnętrznemu ciśnieniu. (*d. c. n.*)

PRZEGLĄD WSZECHSTRONNY.

St. Petersburg,

Nieraz była mowa o środkach przedsiębranych w Rossji ku ulepszeniu rolnictwa i o zamierzanych ku pomnożeniu dobrego bytu w ogólności; nie od rzeczy więc będzie przebiedz pokrótce to wszystko, co w tym celu w ciągu 1859 roku uczyniono.

1) Jedną z najżywotniejszych dziś kwestji, najbardziéj społeczność naszą obchodzących, jest najniezawodniéj zamierzone zniesienie prawa poddaństwa i ulepszenie bytu włościan obywatelskich. W przeszłym 1859 roku dokonane zostały w tym celu czynności następujące: ukończone i zamknięte były posiedzenia komitetów i wszystkie sprawy kwestji włościańskiéj tyczące się, przesłane zostały do kommissji redakcyjnych, które od marca do września zdołały uporządkować systematycznie wszystkie otrzymane z komitetów projekta, rozważyć główne zadania, i w ogólności, wszystkie najważniejsze roboty do ostatecznego rozpatrzenia i zdecydowania przygotować.

2) Co do oświecenia ludu, liczne i różnorodne polemiki przez prassę dziennikarską żarliwie prowadzone, doprowadziły wreszcie do tego przekonania, że oświata ludu jest niezbędną, a zatém oświecenie jego ma być dla wszystkich obowiązujące. Nie wyrażając naszego zdania w téj rzeczy, powiemy to tylko, że, pod względem zastosowania téj zasady, nic w ogólności nie uczyniono jeszcze, lubo możemy tu przytoczyć kilka pojedyńczych, niemniéj przeto pięknych i szczytnych przykładów, dowodzących prawdziwie obywatelskiéj dbałości o oświecenie kmiecego ludu, jak naprzykład założenie w swych dobrach w gubernji Kowieńskiéj szkoły rolniczéj przez księcia Ogińskiego, i dwóch czy trzech takichże szkół w Królestwie polskiém. Dodajmy jeszcze ku temu, że w ministerstwie dóbr państwa ustanowiona jest kommissja dla obmyślenia, w jaki sposób najlepiéj jest urządzać szkoły wiejskie dla włościan skarbowych.

3) Drogi publiczne. Do liczby pierwiéj już zatwierdzonych dróg żelaznych, przybyły jeszcze: Moskiewsko-Jarosławska i Moskiewsko-Saratowska linja kolei żelaznych. Wydział między Petersburgiem i Ostrowem został ukończony i otwarty. Urządzenie telegrafów postępowało czynnie i szybko. Postanowiono, iż liczna sieć telegrafów, łącząca z sobą wszystkie niemal miasta gubernjalne i wiele powiatowych, ma być ukończona w ciągu ter. 1860 roku. Pomnożenie dróg bitych postępuje, i kilka nowych wydziałów w zeszłym roku przybyło. Uczyniono też cokolwiek pod względem ułatwienia kommunikacji wodnych. Czynność towarzystw co do żeglugi parowéj była bardzo znaczna.

4) Ulepszenie narzędzi rolniczych. Rzecz ta nie zostawuje najmniejszéj wątpliwości, i mieliśmy tego nader liczne przekonywające dowody.

5) Skarbowość. Przedsięwzięto ulepszenie systematu finansowego, i dokonywa się reorganizacja instytucij kredytowych. Trzeba wyznać, że zmiana systematu finansowego w roku przeszłym, nie najlepsze uczyniła wrażenie na naszéj publiczności. Obecnie w ministerstwie skarbu pracują kommisje finansowe nad ulepszeniem systematu podatkowego i poborowego zarazem. Co ma być, nie wiemy, wszelako rok przeszły był ciężkim dla nas.

6) Odkupy. Krzyczące nadużycia w systemacie odkupów gorzałczanych, wywołały przeciwdziałanie szerzących się towarzystw wstrzemięźliwości, czyli oppozycją praktyczną ludu, który domyślił się wreszcie, jak trzeba wziąć się do rzeczy, żeby grożące im zło alkoholu na koszu osadzić...

7) Na zakończenie naszego przeglądu główniejszych faktów, świadczących o czuwaniu naszego rządu nad dobrem ogółu, przypomnijmy tu jeszcze powzięty zamiar wywłaszczenia skarbu z gruntowéj posiadłości na rzecz własności prywatnéj przez wyprzedaż, — kwestja przez naczelnika gubernji Archangielskiéj wszczęta, a która w innych państwach Europy dawno już rozwiązana, na wielką skalę przyprowadza się tam do skutku, jako rzecz największego pożytku.

— Do powyższego sprawozdania z czynności mających na celu pomyślność narodu, dodajmy jeszcze fakta zdarzone w tymże 1859 roku w świecie akcjonarjuszowym. Rok przeszły był epoką ciężkich prób w sferze finansowéj, przemysłowéj i handlowéj, — był perjodem niepowodzeń, które zaledwie nie wszystkie oznaki naszego życia ekonomicznego zasępiły. Kryzys pieniężny ze zgubnemi jego następstwami, jako to: drogość monety brzęczącéj i nawet całkowite prawie jéj zniknienie, nadzwyczajne chwianie się i zniżenie kursu wexlowego, nagły upadek kredytowych wartości, niezwykłe podrożenie przedmiotów pierwszych potrzeb życia, trudność zbytu towarów, wstrzymanie wypłat, likwidacja możnych firm handlowych,— wszystko to przerwało wszelkiego rodzaju kombinacje i rachuby gospodarskie, zachwiało kredyt i wszystkie obróty tamowało. Nowych towarzystw akcyjnych było w zeszłym roku 25, z których 14 kompanij rękodzielniczych i z niewielkiemi kapitałami zakładowemi. Wysokość zakładowego kapitału reszty 11-tu towarzystw, oznaczonego ustawami kompanij, wynosi 109,280,000 rubli, i nadto dawniejsze cztery kompanje miały wypuścić akcij dodatkowych na 2,050,000 rubli. Kilka kompanij nie przyszło do skutku. Niektóre towarzystwa, uległszy zbyt niepomyślnym wpływom lub w skutek doznanych nieszczęść, albo zbyt wiele ucierpiały, albo też zmuszone były rozwiązać się całkiem.

Do ważniejszych środków finansowych, prócz uchwały o biletach krajowych ciągły dochód przynoszących i ustawy o pięcio-procentowych biletach państwa, można też zaliczyć: operacje względem zagranicznéj pożyczki trzyprocentowéj, zawartéj za pośrednictwem domów bankierskich Thompson, Bonnar i komp. i F. Mar. Magnus na 12 mil. fun. szt.,— czteroprocentową pożyczkę Finlandzką na 5 m. r.,— wymianę obligacij sześcio-procentowych na wskazaną osobę, w razie żądania właścicieli, na obligacje takież na okaziciela,—oraz przedłużenie terminu wypłaty wexlów w banku handlowym i jego kantorach w Rydze, Odessie i Moskwie.

PRZEGLĄD ROLNICZY.

O służbie ekonomicznéj i czeladzi dwornéj.

Jakikolwiek rodzaj gospodarowania obrać nam wypadnie, do jakichkolwiek zmniejszonych przestrzeni zastosować nasze systemata gospodarskie będziemy zmuszeni, zawsze gospodarstwo opierać się musi na pewnéj sile ludzkiéj którą stanowić ma czeladź dworna, na sile uprzęży własnéj, i nareszcie na ścisłym dozorze i rozporządzeniu temi drogiemi siłami, czemu w najmniejszém nawet gospodarstwie samemu gospodarzowi bez pomocnika czyli ekonoma podołać trudno. Zaopatrzenie się w ową czeladź, i dobrych ekonomów, są to dwie kwestje, na których cały bieg naszych gospodarstw polega.

Zacznijmy od ekonomów. Określić stanowisko obecne w naszych gospodarstwach ekonoma trudno, bo prawdę powiedziawszy jest to obecnie sprzęt zupełnie nieużyteczny w gospodarstwie, jest to jakieś popychadło, nieznające się na niczém a najmniéj na gospodarstwie, postawione przy jakiejś robocie dla formy, niemające o wykonaniu jéj najmniejszego pojęcia, jest to nareście uosobistnienie wszelkiego nieporządku i bezładu, bo ekonom wszelkim porządkiem systematycznością czystością, brzydzi się i otwartą im wypowiada wojnę, jedném słowem jest to owo malum necessarium, które gospodarze znosić muszą. Z ową szczególną dążnością pojawiającą się od niejakiego czasu w klasie rolniczéj, do uchylenia się jakimkolwiek sposobem od pracy koło roli, od powziętego w miejsce zamiłowania pewnego wstrętu do tego stanu, znikli i dawni ekonomowie, którzy chociaż niebyli agronomami, będąc przecież ludźmi stale w tym zawodzie pracującymi, mieli praktyczne dotknięcie każdéj pracy, mieli swoje tradycyjne gospodarskie podania, mieli nareszcie chęć i zamiłowanie do gospodarstwa. Dziś chłop, jeśli nauczył syna pisać, już ten pewno po ojcu gospodarki nieobejmie. Szlachcic zaściankowy, zkąd to dawniéj powstawały całe pokolenia ekonomów, oddaje swego syna do szkół z tą myślą, aby już do zaścianku lub roli niepowrócił; niestać go na to, by dał kompletne ukształcenie, więc z 2-éj, a co najwyżéj 3-éj klassy, odbiera go i sadowi przy jakiejkolwiek subsellji. Ztądto pochodzi owa rzesza ludzi na zawsze straconych dla społeczeństwa, którzy zalegają wszystkie bióra, którzy dla braku zdolności awansowani być niemogą, których niedostatek, w miejsce znaglenia do chwycenia się jakiéj uczciwéj pracy, w przepaść występków a czasami i zbrodni pogrąża. Ztąd to tworzy się owa kasta podżegaczy i pieniaczów, owych włóczęgów ulicznych i kiermaszowych do pisania prośb, co to z miną buńczuczną uwijają się po wszystkich zakątkach, a potém tłumnie zalegają karczemne izby i szynkownie.

Ztądto niemamy dziś zdatnych officjalistów, bo dziś officialistą jest jakiś ex-lokaj, jakiś wypędzony sługa z akcyzy lub strażnik rogatkowy (*).

Zło to, lubo zawsze było złem, lecz przy obecnym stanie i sposobie prowadzenia gospodarki było jeszcze stosunkowo znośném.

Dziś zaś, gdy nowe stosunki stawiają nasze gospodarstwo na zupełnie nowéj drodze, po któréj ono własnemi siłami i to siłami zbyt drogiemi postępować musi, dziś już takiemi ekonomami obchodzić nam się niepodobna. Dziś ekonom powinien mieć nietylko dokładną i gruntowną znajomość całéj gospodarki, aby dyspozycją pojąć i wypełnić zdołał, lecz prócz tego osobistą wprawę i znajomość w wykonaniu każdéj roboty, aby nietylko dopilnować dokładności wykonania, ale ją ułatwić i uprościć, dla nieumiejętnych potrafił.

Powinien mieć to zamiłowanie porządku i systematyczności, co jest duszą i główną podstawą gospodarstwa parobczanego, które się z niezliczonéj liczby drobiazgów składa, a co wszystko wymaga pewnego opatrzenia i porządku, cóż już mówić o dopatrzeniu samego inwentarza roboczego, umiejętnego jego użycia, porządku w uprzęży i narzędziach.

Oznajomienie się z użyciem wszelkich narzędzi i machin w gospodarstwie, aby sam niemi władać i drugich nauczyć potrafił, i naprawę ich rzemieślnikom zaordynować umiał.

Znajomość pierwszych zasad weterynarji i wykonania pierwszych niezbędnych operacji, które to środki na razie użyte chronią od ciężkich strat, jakie w każdém tém bardziéj parobczaném gospodarstwie zbyt dotkliwie czuć się dają.

Takich to ludzi na ekonomów dziś nam potrzeba, ludzi fachu, ludzi pewnego stałego zawodu, w którym by mieli pewien stopień ukształcenia, a takich ludzi dostarczyć nam mogą tylko szkoły praktyczne rolnicze, które się obecnie w Król. polskiém w każdéj gubernji zakładają.

Królestwo miało już i dawniéj zdatnych ekonomów ze szkoły wiejskiéj Ekonomów, w Wawrzyszewie, zresztą każde niemal wzorowe gospodarstwo po kilku ich kształciło, bo u nas na Litwie brak ten, jak zawsze dawał się uczuwać, tak obecnie jest tym kamieniem o który nieraz już najpiękniejsze nasze chęci rozbijały się, a obecnie będzie tamą rozwoju i postępu nówszych zreformowanych gospodarstw, bo z dzisiejszemi ekonomami zaczynać cóśkolwiek, byłoby wystawić siebie na oczywistą stratę i zawód. Dla tegoż też wołam i wołać nieprzestanę szkoły i szkoły praktycznéj, nie dla agronomów, ale najprzód dla ekonomów, abyśmy jakkolwiek zacząć gospodarzyć mogli.

(*Dokończenie nastąpi*).

PRZEGLĄD PISM CZASOWYCH.

W *Wiadom. Petersbur.* czytamy sprawozdanie z posiedzenia towarzystwa wspierania literatów i uczonych.

Przykład to godny naśladowania, ta troskliwość niemal ojcowska z jaką towarzystwo stara się wyszukać nie tylko żyjących pracowników, którym okoliczności stawią zaporę do rozwinięcia na korzyść ogółu talentu, który od Opatrzności wzięli w udziale, ale i osierocone rodziny zasłużonych literatów i uczonych, by przyjść im z pomocą.

Sekretarz towarzystwa, p, Gałachow, zdał sprawę z czynności w tym względzie przez towarzystwo podjętych, nie możemy dla braku miejsca zamieszczać tego w pismie naszém, musimy się przeto ograniczyć szczerém współczuciem dla tak szlachetnéj działalności i życzeniem, może nie płonném, ażeby też kiedy i u nas dała się czuć potrzeba czyli raczéj możność podobnego stowarzyszenia.

Gotowość do ofiar, widoczna ze sprawozdania; tu uczony professor p. Stasiulewicz obowiązuje się odczytać kilka prelekcij o Marku Aureliuszu, tam znowu redaktor gazety Rolniczéj, ustępuje procenta, od prenumeratorów pisma swego, p. Iwanow robi ofiarę z całego wydania swéj broszury: *O prawie poddaństwa* i t. p.

Pocieszające to zjawisko, żeby to więcéj naśladowców obudził ten przykład szlachetny.

— W Kałużskich Wiadomościach Guber. czytamy opisanie przybycia rodziny Szamila, do tego miasta, w siedmiu powozach. Nad ranem przybył goniec, zwiastujący o zbliżaniu się podróżnych. Wiadomość ta zastała Szamila zagłębionego w czytanie ksiąg, a chociaż od dawna już oczekiwał przybycia drogich dlań gości, widoczne to jednak zrobiło na nim wrażenie. Krew uderzyła mu do głowy i drżał cały. Po kilku chwilach, powróciwszy do siebie, udał się na modlitwę, co zwykł robić, po każdem silniejszém wzruszeniu. We dwie godziny późniéj, zaledwie siadł do stołu, zjawił się młódszy syn jego Mahomed-Szety, który wraz z gońcem przyjechał.

Bez względu na silne wzruszenie, które się widocznie na twarzy jego odbiło, spotkanie ojca z synem było ceremonjalne: syn ucałował rękę rodziców, i usunął się do ściany w pokornéj postawie, odpowiadając z najgłębszem uszanowaniem na krótkie urywane zapytania Szamila.

Zupełnie podobne było spotkanie i z całą rodziną, któréj przybycia oczekiwał Szamil w swoim gabinecie. Skoro się wszyscy zebrali, Szamil kazał wszystkim modlić się wraz z sobą.

Rodzina Szamila składa się ze 20 osób.

(*) Kasta ta przy całéj swojéj nieudolności, do takiego stopnia przy obecnym jéj stanie jest zdemoralizowana, że niema środka jéj poprawy. Sam doświadczałem, że powiększenie pensji i środków materjalnych do zaspokojenia potrzeb przyzwoitego życia usposabia ich tylko do śmielszéj i większych rozmiarów kradzieży.

KORRESPONDENCJA KURYERA WILEŃSKIEGO.

d. 25 stycznia s. s. 1860 r.

Z Ukrainy.

Na wstępie korrespondencji mojéj, zanim przystąpię do odmierzenia należnéj wam miarki nowin z téj części kraju, muszę powiedzieć, iż pierwsze numera Kuryera wileńskiego spadły na nas niespodzianie i dobre zrobiły wrażenie. Znano u nas niegdyś staruszka prezentującego się w bibule, i drukowanego od początku do końca we dwóch językach jak Rozmowy; ale znajomość ta poszła w niepamięć od czasu, gdy zaczęły do nas szczebiotać żywiéj warszawskie gazety. Otóż od tego czasu niewiedzieliśmy nawet czy ten staruszek żyje, i czy zda się na co przy telegrafach. Dziś przekonywamy się, że żyje, że odmłodniał i przeobraził się na wzór europejski. Naprzód tedy winienem oświadczyć Redakcji, iż przy pierwszém swém wystąpieniu zrobił dobre wrażenie, i podobał się z miny. Jak prawdziwy Litwin, ma on dla nas cóś sympatycznego: A więc pracujcie uczciwie a poprostu, i niech wam Bóg pomaga!

Patrząc na dwulicą twarz tego litewskiego Janusa, czy wiesz pan, jaką najprzód uderzony byłem myślą? oto że za pomocą organu tego moglibyśmy oddziaływać skuteczniéj na prace pisarzy rossyjskich, dotyczące naszéj historji i naszego kraju. Równie też, moglibyśmy oznajomić ich z historją naszą, o któréj dotąd często bardzo mylne mają pojęcia.—Niech według starego przysłowia, wiedzą sąsiedzi jak kto siedzi. Prassa rossyjska od lat kilkunastu bogate zbiera materjały dotyczące kraju naszego, a od kilku lat rzuca śmiało historyczne tezy, i rozprawia o nich z całą swobodą myśli. Kiedy nauka przybiera taki charakter i zyskuje takie obszerne zastosowanie, kiedy sądy te i myśli oddają się na pokarm publiczny i wchodzą w życie społeczne,— nie należy je lekceważyć, ale śledzić uważnie kierunek i prostować w tém co nas dotycze. Dobre to i na dzisiaj, a bardzo się przydać może na potém.

Potrzeba takich rozmówień się, dla Litwinów i Ukraińców jest widoczniejszą jak dla mieszkańców Warszawy lub Krakowa, z saméj natury rzeczy. Placówki nasze stykają się, więc lepiéj widzim działalność ich umysłową. Książki Rossyjskie krążą wśród nas, więc ciągle patrzym na obieg i wrażenie myśli rzuconych przez nie. Często trzeba rozmówić się niezwłócznie, więc nie podobna to robić przez Warszawę. Nie mieliśmy dotychczas żadnego organu w tych stronach, przez który moglibyśmy przemawiać do nich—słuszna więc dać miejsce na to w gazecie wileńskiéj. Rozumiem, że taka wymiana myśli, dla stron obu byłaby korzystną.

Mamy np. od niejakiego czasu wiele do pomówienia z pisarzami małoruskimi, obrabiającymi historję Ukrainy. Jak Dniepr dzieli Ukrainę na dwie połowy, tak się dzielą historyczne o niéj prace. Rozrabiamy jéj dzieje, nie wiedząc jedni o drugich. My tak, oni inaczéj, patrzymy na jéj przeszłość, a krytyka niepoprawia omyłek, i wchodzą one do wykładu historycznego, jak fakta uznane za prawdziwe lub słuszne. W obecnym wszakże czasie, tym sposobem historji pisać się niegodzi.

Mamy jeszcze ciekawszą kwestję o Słowiańszczyźnie, którą rossyjscy Słowianofile legitymują nie zawsze trafnie. Znany jest spór o naturze Słowiańskiéj gminy, która wszakże, żeby ci panowie znali lepiéj Słowiańskie kraje i plemiona, nie zyskałaby u nich powagi takiéj, owszem, naprowadziłaby ich na zupełnie inne wnioski.

Mamy nakoniec do studyowania obecną chwilę ich literackiego życia, pełną interesu, i w bardzo wielu zdarzeniach dotykającą nas bezpośrednio, ze względu na tożsamość warunków bytu. Czytając te prace, postrzegasz te momenta i widzisz, o czém trzeba przemówić do nas, o czém zaprotestować przed nimi. Gdy organu niema pod ręką, zdarzenia takie gubią się i pozostają bez rozwiązania.

Czy Kuryer mógłby wziąć na siebie charakter takiego pośrednika lub parlamentarza? Nam się zdaje że mógłby; że to jest jego powinnością, że tym sposobem najwłaściwiéj zużytkowałby dwujęzyczny przywiléj, jaki mu służy.

Zostawiamy to czasowi i Redakcji.

Przechodząc następnie do wywiązania się z obowiązków korrespondenta, jesteśmy w konieczności powiedzieć skąd piszemy. Piszemy z Ukrainy, z téj poetycznéj strony, o któréj i u was zapewne na Litwie, jak w Polsce, piękne mają pojęcia. Zapewne wyobrażacie stepy nasze pokryte „koralowemi ostrowami burzanu", po których na dzielnym rumaku sadzi kozak. Roją się wam nasze rusałki, dźwięczą dumy i piosnki, szumią dnieprowe porohy a woń od ziół i kwiatów napełnia powietrze. Choćbym miał was rozczarować, ale z góry powiedzieć muszę, że tak pięknie u nas nie było i nie jest. Poeci nasi, niech im Bóg nie pamięta! znalazłszy tu tyle czystego pola i ogromną próżnię między ziemią a obłokami, zamalowali to duże płótno utworami swoich fantazij, a wyście uwierzyli, że te roje gnomów, duchów, czarownic, zaludniają tę krainę cudów! Opiszę ją wam prawdziwiéj, a przekonacie się sami, że wygląda inaczéj. Zaczynam najprzód od tego, iż Ukraina niema nietylko koralowych ostrowów burzanu, po których błądził wozek naszego wieszcza, ale oddawna już niema paszy dla bydła. Stepy jéj wyglądają jak szachownica, a co nazywacie szlakami, to są zwyczajne drogi okopane ze stron obodwu rowem. Mieliśmy, czego może ani przypuszczaliście, piękne lasy, nieustępujące waszym litewskim borom, lecz je w większéj połowie wyniszczyły cukrownie, a zamiast poetycznych futorów rozrzuconych niegdyś w ustronnych jarach, widnieją dziś kominy fabryk jak na Szląsku. Ukraina miała niegdyś swoją poezję, ale dziką i nigdy nie chorowała na sentymentalność. Jéj kozak, ile razy prezentował się w Polsce, zawinięty w różową okładkę książki, był ustrojony w aksamity a kapał złotem. Rzeczywisty zaś, jaki się lęgł na Siczy, cuchnął dziegciem, palił bakun i chodził w jednéj koszuli po kilka tygodni. Motywa jéj pieśni są w istocie piękne, ale lud je śpiewa krzykliwie. Mamy ludowe zabawy i tańce, ale te się odbywają najczęściéj przy karczmie i pod wpływem gorzałki. Przywykliśmy wyobrażać wam zawsze naszą Ukrainę w poetycznych kolorach, idąc za obrazami nakreślonemi przez poetów, i już dziś mało kto umie albo chce na nią spójrzeć z innego punktu. Płodność jéj ziemi weszła w przysłowie, a wszakże Bogiem a prawdą nie oddałbym za nią dobrze utrzymanego litewskiego płodozmianu. Nasze lata są pełne upałów, zimy niestałe i nieznośne, kommunikacje trudne, ceny na produkta nizkie, towarzyskie życie nie ustalone i złożone z elementów różnorodnych, nawet życie obudzone w niektórych stronach, celujących pod względem przemysłowym i rolniczym, niema jeszcze równego pulsu i świadoméj drogi. Przebywamy chaośliwą chwilę stworzenia, i wiele jeszcze musi upłynąć wody, zanim Ukraina zaliczoną zostanie do rzędu dobrze zagospodarowanych i uorganizowanych okolic. Że mamy wszystkie warunki do tego,—to prawda; ale zanadto szafujemy dziś niemi, i zanadto hołdujemy dewizie: żyć bez jutra. Z jéj bogactwami przyrodzonemi postępujemy sobie jak kopacze w Kalifornji z minami złota. Zabieramy co się da zabrać, i potém strwonimy to albo wywieziem, a zostawiamy wycieńczenie i pustki. Koczujemy jeszcze, chociaż w trochę innym sposobie jak koczowali na jéj stepach Scytowie i Tatarzy. Stara rutyna gospodarstwa, jeśli nie podnosiła bytu przemysłowego, miała przynajmniéj tę wielką zasługę, że zachowała w całości skarby ziemi. Pola ukraińskie nie były wtedy wycieńczone, lasy nie były zniszczone, lud nie był zepsuty. Przemysł zwiastował dla nas nową erę, ale przyszedł jak gorączka, i chociaż dobył ogromne skarby, roztrwonił je natychmiast. Cukrownictwo, rozwinięte w przeciągu ostatnich lat piętnastu do wysokiéj skali, nadało nam powszechny ruch, obudziło do czynnego życia, ale szło jak huragan, i oblewając ziemię pożywnym deszczem pracy, burzyło za nadto gwałtownie przeszkody. Dzisiejszy bilans, wątpię, czy wypadłby na korzyść przemysłu, chociaż użył milionów na swe obroty. Zbliżamy się teraz do chwili przesilenia i refleksji. Może odtąd zaczniemy iść powolniéj, ale zostaniem oględniejsi.

Nasze życie towarzyskie, społeczne ustala się, równa, ale jeszcze mu potrzeba czasu na wyrażenie pewnego charakteru. Żebym robił kiedy mappę tego życia, odcieniowałbym ją w tym samym sposobie, jak postępowało zaludnienie Ukrainy. Północny i średni pasy mają więcéj jednolitego wyrazu i charakteru; tradycja odcisnęła na nich swe ślady, czas ustalił i rozmnożył rody. Znajdziesz tam wsie od wieku w jednych przechowane familjach, kościołki gotyckie, zamki lub ruiny zamków. Południowy jest prawie zupełnie napływowym i niema charakteru. Zwożą się tu jeszcze materjały do budowy przyszłéj, a jeśli wiele z tego wybierze się rzeczy dobrych, wiele też pójdzie w trzaski. Blichtr obok oświaty, cnota obok spodlenia, głupota obok nauki, siedzą tu często jedno przy drugiém, i żyją jak te błąkające się planety, co jeszcze nie znalazły swego attrakcyjnego koła. Mamy tu jak na szachownicy: króle, królowe, wieże, konie, laufry i pieski, co biją w rozmaitych kierunkach i chodzą każde inaczéj, ale jeszcze nie można nas ustawić do gry systematycznéj.

Lud ukraiński jest piękny, budowy silnéj, rosły i zdolny do pracy, lecz stan pańszczyzniany od półwieku tu egzystujący, starł zeń wiele dobrych przymiotów. Ma on intelligencję, uczucie i spryt, lecz posługuje się niemi nie zawsze godziwie. Pozbawiony prawa własności, zaniedbał on siedzibę własną, zapuścił ogrody, i Ukraina, słynąca ze swych futorów, pasiek i wiosek pokrytych sadami, w kilku zaledwie dziś miejscowościach przypomina czém była niegdyś. Pijactwo i lenistwo zaraziły go mocno, a potrzeba i prostota życia nie naglą go do pracy. Jedną z klęsk przybierających znaczne rozmiary, jest choroba gnieżdżąca się w okolicach fabrycznych, a która do niedawnego czasu była u nas wyłącznie miast udziałem. Lud nie rozumie fatalnych jéj następstw, a obywatele nie wszędzie starają się o zniszczenie onéj. Jeśli rząd nie zwróci na to wyłącznéj uwagi, zrobi ona wielką szkodę temu świeżemu i zdrowemu plemieniu.

Zamiłowanie do literatury i gazet ma miejsce, ale z wielkiemi wyjątkami. Nie mamy wyłącznego kierunku do téj lub owéj, lecz bierzemy z każdéj potroszę, i wyobrażamy doskonale przez prenumeratę stopień i charakter naszéj kultury umysłowéj. Jedni abonują Revue des deux mondes, inni gubernskie wiadomości, ci z Petersburga a tamci z Warszawy zapisują gazety; temu trzeba aż Times'a żeby go zadowolnił, a inny przestaje na Kuryerku. W ogólności, polskich pism i książek kupujemy mało, w stosunku do środków i potrzeby.

Nasze mieszkania odznaczają się tąż samą mieszaniną, jaka panuje w kieszeniach i głowach. Jedni mają pałace, drudzy żyją w stodołach lub folwarkach. Tam stoją w ogrodach marmurowe posągi, w cieplarniach rozkwita Victoria regina, bieleją gotyckie wieżyce i zielenią parki, a tuż obok, domy i kąty bez płotów, i ściany patrzą na ulicę kątami podejrzanéj figury. Przesadzamy w wystawie lub zdradzamy zupełne zaniedbanie, a o harmonję i stosunek bardzo nam trudno.

Nie wyrażamy w czynach publicznych zbiorowéj myśli, nie wyrabiamy opinji publicznéj, nie umiemy uorganizować stowarzyszeń, ażeby się uwolnić od ciążących na nas lichwiarzy i spekulantów; ale nie idzie za tém, żebyśmy nie mieli ludzi zdolnych do przeprowadzenia lub obmyślenia zaradczych środków. Są cegły, nie mamy cementu— lecz ten brak, mamy nadzieję, naprawim wkrótce. Mówią już u nas głośno o potrzebie zawiązania Towarzystwa Rolniczego, na wzór istniejącego w Królestwie polskiém, o założeniu fabryk dla wyrabiania machin i narzędzi rolniczych, o wzorowych fermach, o kommissowych biurach i t. p.

Dałoby się powiedzieć więcéj o stanie obecnym Ukrainy, lecz przestajemy na tém. Późniéj pokażemy zbliska wydatniejsze szczegóły tego obrazu.

Tadeusz Padalica.

Z pttu wileńskiego.

Rok przeszły (1859) był dla okolic tutejszych (Pozelwiańskich) o trzy mile od Wiłkomierza położonych, dosyć urodzajny. Żyto dało ziaren 9—10; jęczmień ziaren 7—8; groch tyleż; owies, mianowicie czarny, daleko od litewskiego namłotniejszy dał ziaren 7—8. Lny były piękne; siano zarodziło obficie, i sucho zostało zebrane. Wprawdzie taki urodzaj uważa się tu za maximum w majątkach dobrze zagospodarzonych: ale też było znacznie minimum w tych folwarkach, gdzie się z ziemi bierze, a nic jéj w postaci nawozów nie powraca. Bo i ziemia jak ludzie, nic darmo nie daje. Cała różnica jest w tém: że ludzie, bardzo często, więcéj biorą niż dają; a ziemia więcéj daje, niż bierze.

Na pochwałę okolic tutejszych, powiedzieć trzeba, że gospodarstwa są tu prowadzone bardzo starannie. Wszyscy, usilnie pracują nad ulepszeniem pola. Niektóre folwarki, zamieniły dawniejszy systemat trzypolowy, na rotacje inne, dogodniejsze; ale i ci, co pozostali przy dawniejszym trybie, doprowadzili massę nawozów do takiéj ilości, że niemi udobrzają prawie cały ugor. Torf, używany na pódściół, w oborach, i wyka, siana na pognojach w ugorze, znakomitą w tém przyniosły pomoc. Po zebranéj w samém kwitnieniu wyce, posiane żyto, bardzo się dobrze udaje, i nic nie traci ani na wadze ani na namłocie. Tu praktyka walczy z teorją, ale na stronie pierwszéj, jest zupełne zwycięztwo. Usus te plura docebit.

Ziemiopłody nasze, przedajemy do Kowna. To dla nas druga Ryga. Wszystko w niém zbyć można po cenie dobréj: jakoż w tym roku, braliśmy tam z naszą dostawką, za beczkę żyta r. sr. 10½; za jęczmień r. sr. 8—9; za groch r. sr. 10; bierkowiec lnu (pudów 10) r. sr. 35. A dostawka do Kowna, daleko łatwiejsza niż do Rygi, bo i bliższa, i po drodze szosowéj.

Czeladź zamawia się u nas na Boże Narodzenie, i to trwa prawie dwa tygodnie. Tu trzeba wymowy Cyceronów, Demostenesów, Thiersów i Odyllon-Barrotów, żeby utrzymać na miejscu parobka, skoro się z nim, choćby raz w ciągu roku dopuszczono lekkiéj niesprawiedliwości. Cięży mu ona kamieniem na sercu.— Gospodynie domu w namawianiu czeladzi, mają niedorównany talent i niedorównaną wyższość od mężczyzn. A kiedy cała potęga ich wymowy, i wszystkie figury retoryczne, bez skutku wysypane zostały, wtedy do pieniężnego jurgieltu, dodaja parobkowi parę nowych botów, o długich cholewach; a dziewce chustkę, jaskrawego koloru. Ten czarodziejski prawie talizman, któremu poczciwe Litwinisko oprzeć się nie może, zwykle dobija paktów konwentów. W tym atoli roku, cenę jurgieltów trzeba było o trzy razy powiększyć; a mimo to, niektórzy całkiem zostali bez parobków.

Prawda, że znaczna część najsilniejszéj ludności poszła dziś na fabryki drogi żelaznéj; ale i to prawda, że przy dzisiejszym systemacie pracy przymusowéj czyli pańszczyźnianéj muszą wynikać podobne niedogodności; bo są majątki takie, gdzie jedna chata wyrabia jeden morg; ale są i takie, gdzie także jedne chata, wyrabia dziesięć morgów, czyli, że w jedném miejscu jest za nadto, w drugiém za mało ludności; a że poddaństwo trzyma tę ludność przykutą do miejsca, więc tylko reforma włościan i wyzwolenie ich, przyprowadzi wszystko do stanu normalnego i naturalnéj równowagi.

Prócz tego praca dobrowolna jest płodniejszą od pracy przymusowéj. Zaprzeczać téj prawdzie, byłoby to jedno, co zaprzeczać, że ślepy nie widzi, a głuchy nie słyszy. Historja rolnictw zagranicznych, opartych jedynie na pracy dobrowolnéj jest najlepszym tego dowodem. Być może, a nawet i będzie, że my najętymi parobkami, nie będziemy w stanie obrobić niezmierzonych okiem pól naszych, na co, rzeczywiście trzebaby ogromnych zasobów materyalnych; ale w tym razie, albo zmniejszymy poletki, albo podzielimy je na ferny, i oddamy w arendę rodzinom wieśniaczemie pracującym około roli. Podobnie zaradziła sobie Anglja, któréj przecież rolnictwo nie tylko nie upadło, ale doszło do tak wysokiego stopnia pomyślności, do jakiego wytężona tylko usilność i zdolność ludzka doprowadzić mogą. Ale Anglja oddała ziemię swoim farmerom nie na rok, nie na lat trzy, jak się to u nas dzieje, ale na lat kilkadziesiąt, nawet na czynsz wieczny. Tam tedy z pracy i nakładów ojca, korzysta wnuk i prawnuk.

Wstrzemięźliwość od wódki, zachowują dotąd włościanie tutejsi, w pełnéj czerstwości i sile. Ci, co czysto koło szkła chodzili i popijali wódeczkę con amore, tak znikli, jak niknie śnieg w marcu. Browary nie dymią, karczmy stoją opuszczone, jak stare panny bez posagu: a tam, gdzie jeszcze niedawno pełno było gwaru, swaru, pijatyki i bijatyki, tam dziś głucho i pusto. Grobowa cisza zaległa szynkownie. A szynkarz, jak niegdyś Maryusz wygnany z Rzymu, na ruinach Kartaginy, tak on na próżnych siedząc kufach i antałach, rozmyśla o niestałości losów ludzkich. Piwo i miodek, niedawno jeszcze poniewierane, gardzone, kwaśniejące, rzucone gdzieś tam w kącik brudnéj szynkowni, nagle jakby czarodziejską siłą, wydobyły się ze stanu poniżenia, świetnie zajaśniały i stanęły z tryumfem na świeczniku karczmarskim. A wódka.....

Okolice tutejsze poniosły dotkliwą stratę przez śmierć medyka Ferdynanda Zeligera, pułkownika Jana Konopackiego i obywatela Augusta Pomarnackiego. Każdy z nich, pracował zaszczytnie, na obranéj niwie. August Pomarnacki, majątek swój Wedorowszczyznę, położony w p-cie Wiłkomierskim, do tego stopnia zagospodarzył, że mu tameczna ziemia, złożona z piasków i żwirów wapiennych a co gorsza! cała położona w pagórkach i górach, rodziła po kilkanaście ziaren żyta, pola jarzynne okrywały się także bujnym plonem, bydło rassy krajowéj, ale dobrze karmione, tém się tylko różniło od zagranicznego, że się nie wyradzało, i że mniéj potrzebując wygody, więcéj przynosiło korzyści. Biskup Warmiński, w szacownem swojém dziele „Pan Podstoli" wystawił obraz polskiego ziemianina, opromienionego cnotami ojców naszych; ale to był obraz utworzony w imaginacji autora; gdyby August Pomarnacki żył w tamtych czasach i w tamtych okolicach, posłużyłby Krasickiemu za rzeczywisty obraz do wielu rozdziałów jego dzieła.

Andrzej Jastrzembski.

1860 r. 6 lutego
z Szukiszek.

Szanowny Redaktorze!

Sądzę, że myśl moja niżéj pokrótce wyrażona, któréj jedynym jest celem dobro ogółu, znajdzie współczucie i choć mały kątek w szpaltach Kuryera wileńskiego; a kto wie—Bóg łaskaw i miłosierny! może to ziarno rzucone na traf ślepy wyda stokrotne owoce; a może gdzieś ten, nie będzie głosem wołającego na puszczy.

Gubernja wileńska, choć śmiało rzec można, nie poślednią jest co do natury gleby i innych warunków, potrzebnych do utrzymania dobrego i wzorowego gospodarstwa; a jednak, ze smutkiem i bolem serca wyznać należy, dała się wyprzedzić wielu innym prowincjom, a głównie Królestwu polskiemu. Nie braknie nam ludzi z zasobami, pod względem nauki i materjalnych środków, lecz jakaś stagnacja,—uśpienie i odrętwienie zatrzymują nas w więzach na drodze postępu. Żadnego przedsiębierstwa — Żadnego stowarzyszenia—Najmniejszéj myśli w celu podniesienia rolnictwa, które nas żywi i utrzymuje,—które jedynym jest naszym przemysłem,—które jest wszystkiem dla nas! Jeśli kiedy—to dziś dopiero, przy mających nastąpić reformach, należy nam się ocknąć z letargu! należy począć i wcześnie przygotować się stawić smiałe czoło ważnemu przewrótowi. Nasze plany choć słabe, choć daleko lepszych życzyćby należało i lepszebyśmy na pewno mieć mogli, gdybyśmy nad tém szczerze pomyśleli, dzisiaj zwyczajnie wyprzedają się handlarzom—przekupniom, maklerom za ceny jakie ich łaska i wspaniałomyślność przeznaczyć nam raczy. Zbogacamy liczną klassę próżniaków, a sami ubożejem. Czyżby się u nas nie znaleźli kapitaliści, dla założenia podobnego »Domu zleceń« jaki się otworzył w końcu roku zeszłego w Płockiéj gubernji. Jeśli nie możemy być sami przykładem, to naśladujmy przynajmniéj tak żywe i zbawienne pomysły. Wszak kapitały mogą być złożone z akcji mało znaczących—a każdy poświęcony na ten cel grosz, przyniosłby pewny i większy procent od innych spekulacji, gdyby tylko administracja téj instytucji była powierzona ludziom, posiadającym praktyczną znajomość rzeczy i sumiennie poświęconym dobru ogólnemu. Czyżby nam takich ludzi długo szukać trzeba było? Zaprawdę—potrzeba nam tylko szczeréj chęci—poczucia prawdy i więcéj wzajemnéj ufności—potrzeba nam szczerze i energicznie z odrętwienia przejść do czynu—podać wzajem sobie ręce pomocy przez stowarzyszenie się i nie marnować darów Bożych, któremi nas hojnie opatrzył. Braknie nam jeszcze wiele, nazbyt wiele! Nie mamy machin rolniczych, bez których dziś już nie podobna obejść się, a tych, właściciele miernych fortun, nie mają zręczności nabyć, nie wiedzą nawet gdzie się po nie udać; również ani nasion, ani poprawnéj rassy inwentarza mieć nie możemy. Zbyt produktów, przy szczupłych urodzajach jest trudny; musiemy żebrać jak o łaskę naszych orędowników Izraelitów o kupienie choćby na stratę—Czyżby tego wszystkiego nie ułatwił dom zleceń, z korzyścią dla ziemian, z godziwym zarobkiem dla siebie. Jakieżby błogie owoce ztąd się zrodziły dla całéj krainy, zwłaszcza gdyby się zawiązało choć kilka towarzystw rolniczych, dla wzajemnego naradzania się o podniesieniu naszego podupadłego gospodarstwa,—dla zachęty pracujących i szczerze pragnących postąpić daléj w swoim zawodzie rolników! Wystawy rolnicze, wieleby do tego przyczynić się mogły. Wszak Rząd nasz opiekuńczy na założenie tych instytucji pewnoby nie odmówił swego zezwolenia, gdy tego innym nie odmawia. Należy nam tylko oto prosić, przewodniczący nam w powiatach i gubernji i bliżsi władz kraju naszego, powinni szczerze tém się zająć. Na nich to wyłącznie ten obowiązek cięży i grzechem by wielkim było, gdyby lekce ważąc od tego się uchylić chcieli. Czas już i nam choć krok jeden postąpić naprzód—Zostaliśmy w strasznéj oddali, pospieszajmy przynajmniéj za naszemi współbraćmi w królestwie, gdy już innych narodów doścignąć nie możemy. Chciejmy tylko szczerze, a Bóg pobłogosławi dobre zamiary! ciebie zaś szanowny redaktorze za ułatwienie rozpowszechnienia u nas pierwszéj myśli, która, być może, prędko w czyn się zamieni, potomność uczci szczerą wdzięcznością i wspomnieniem, żeś był jakby pierwszym kamyczkiem do fundamentu gmachu przyszłéj pomyślności.

Hreczkosiéj z Lidzkiego.

5 lutego 1860 r.

КАЗЕННЫЯ ОБЪЯВЛЕНІЯ.

2. 23 ч. февраля мца будутъ производиться въ присутствіи Виленской квартирной коммиссіи торги, на отдачу въ одно-годичное арендное содержаніе съ 23 апрѣля настоящаго года по Монастырскихъ домовъ, предоставленныхъ по Высочайшему повелѣнію въ пользу г. Вильно для облегченія квартирной повинности. (79)

3. Отъ Виленской палаты государственныхъ имуществъ объявляется, что въ присутствіи ея 1 числа марта сего года производиться будутъ торги, съ узаконенною чрезъ три дня переторжкою, на отдачу въ арендное содержаніе двухъ участковъ земли состоящихъ Трокскаго уѣзда на краю Дорсунишской лѣсной дачи, на предметъ выдобытія изъ сихъ участковъ земли находящагося въ оныхъ извѣстковаго камня. Посему желающіе взять помянутые участки земли въ арендное содержаніе, благоволятъ явиться на помянутое число въ палату къ торгамъ, гдѣ предъявлены будутъ и торговыя условія. Января 28 дня 1860 года.

Губернскій Лѣсничій *Краузе*.
Дѣлопроизводитель *Сцѣпура*. (64)

2. Отъ Виленскаго губернскаго правленія объявляется, что въ слѣдствіе постановленія его 29 декабря 1859 г. состоявшагося, на удовлетвореніе долговъ дворянъ Іосифа Игнатьева и Іосифа Іосифова Русецкихъ по заемнымъ письмамъ дворянкамъ Родзевичевой 95 р. и Свидерской 101 р. 37 к., подвержено публичной продажѣ 10 десятинъ пахатной земли принадлежащей къ фольварку ихъ Русецкихъ Мацевичамъ Свенцянскаго уѣзда въ 4 станѣ состоящему, оцѣненной 210 р., и для произведенія таковой продажи назначенъ въ присутствіи Свенцянскаго уѣзднаго суда торгъ 9 числа марта мѣсяца сего 1860 г., съ 11 часовъ утра съ узаконенною послѣ онаго чрезъ три дни переторжкою. Желающіе разсматривать бумаги относящіяся къ этой публикаціи и продажѣ, могутъ найти оныя въ упомянутомъ уѣздномъ судѣ. Февраля 8 дня 1860 г.

Совѣтникъ *Гецолдъ*.
Ис. д. Секретаря *Комаръ*.
Столоначальникъ *Кодзь*. (80)

1. Канцелярія г. Виленскаго военнаго, Гродненскаго и Ковенскаго генералъ-губернатора объявляетъ о выѣздѣ за границу Прусскаго подданнаго Фридриха Германа *Гетшольда*

Тит. Сов. *Зубовичъ*. (85)

OGŁOSZENIA SKARBOWE.

2. Dnia 23-go ter. lutego będą się odbywały w Wileńskiéj kommissji kwaterniczéj targi, na oddanie w jednoroczną dzierżawę, od 23 kwietnia ter. 1860 roku, domów poklasztornych, które za Najwyższym rozkazem oddane zostały na rzecz miasta Wilna, w celu ulżenia powinności kwaterunkowéj. (79)

3. Wileńska izba dóbr państwa ogłasza, że w niéj 1 marca ter. roku będą się odbywały targi, z przetargiem we trzy dni, na oddanie w arendowną dzierżawę dwóch poletków ziemi, w Trockim powiecie pod Dorsuniskim lasem położonéj, dla wydobycia z nich znajdującego się tam kamienia wapiennego; przeto życzący wziąć te poletki w dzierżawę, zechcą przybyć na te targi do izby, gdzie też warunki umowy będą okazane. Dnia 28 stycznia 1860 roku.

Leśniczy gubernialny *Krauze*.
Sekretarz *Sciepura*. (64)

2. Wileński rząd gubernjalny ogłasza, iż w skutek jego postanowienia w dniu 29 grudnia 1859 r. nastałego, na zaspokojenie długów szlachty Józefa syna Ignacego i Józefa syna Józefa Rusieckich, należnych za obligami szlachcie: Rodziewiczowéj 95 rubli i Swiderskiéj 101 rub. 37 kop., wystawiono na publiczną przedaż 10 dziesięcin ziemi oroméj, należącéj do folwarku tychże Rusieckich Macewicze, w Swięciańskim powiecie w 4 stanie położonego, ocenionéj 210 rubli, i dla uskutecznienia téj przedaży w Swięciańskim sądzie powiatowym będzie się odbywał targ 9 marca ter. 1860 r., o godz. 11 zrana, ze zwykłym we trzy dni przetargiem; życzący rozpatrywać papiery téj przedaży tyczące się, mogą je znaleźć w tymże sądzie. Dnia 8 lutego 1860 roku.

Radzca *Giecołd*.
W ob. Sekretarza *Komar*.
Nacz. Stołu *Kodź*. (80)

1. Kancellarja p. Wileńskiego wojennego, Grodzieńskiego i Kowieńskiego jenerał-gubernatora ogłasza, iż wyjeżdża za granicę Prusski poddany Fryderyk Herman *Getschold*.

Radzca Honorowy *Zubowicz*. (85)

ЧАСТНЫЯ ОБЪЯВЛЕНІЯ.

ВЪ ЛАВКѢ

КУПЦА НОВИКОВА,

противъ ратушной площади, полученъ транспортъ осетровъ свѣжихъ, малосольныхъ, бѣлуги, икры зернистой и салфеточной, семги, визиги, клею осетроваго, конфектъ и варенья, гороху зеленаго, маслины, макароновъ, манныхъ крупъ, масла прованскаго, свѣчей стеариновыхъ, сардинокъ и прочихъ товаровъ.

Иванъ *Новиковъ*. 1. (92)

ПОДПИСКА НА ГАЗЕТУ

Производитель и Промышленникъ

(годъ второй)

принимается:

Для жителей С.-Петербурга, въ конторѣ редакціи, въ 4 ротѣ Измаиловскаго полка, въ д. Ефремовича.

Для жителей Москвы, въ книжн. магаз. Горбунова у Никитскихъ воротъ, въ д. кн. Голицыной.

Для жителей г. Владиміра, въ библіотекѣ г. Златоврацкаго.

Для жителей прочихъ городовъ *исключительно* въ конторѣ Редакціи, въ С.-Пб.

Подписная цѣна.

	на годъ.	*на полгода.*
Съ пересылкою и доставкою	7 р. 50 к.	4 руб.
Безъ пересылки и доставки	6 р.	3 р. 50 к.

При подпискѣ будутъ высланы и всѣ вышедшіе NN. нынѣшняго года. 1. (88)

OGŁOSZENIA PRYWATNE.

W HANDLU

KUPCA NOWIKOWA,

przeciw ratuszowego placu, otrzymano transport jesiotrow świeżych, małosolnéj bieługi, kawioru rzadkiego i prasowanego, sięgi, wizygi, karuku rybiego, konfektów i konfitur, grochu zielonego, oliwek, makaronu, krup mannowych, oliwy prowanckiéj, świec stearynowych, sardynek i innych towarów.

Jan *Nowikow*. 1. (92)

GAZETĘ ROSSYJSKĄ

Производитель и Промышленникъ

(rok drugi)

mogą prenumerować.

Mieszkańcy St.-Petersburga w biórze Redakcji, w 4 rocie półku Izmajłowskiego, w d. Efremowicza.

Mieszkańcy Moskwy—w księgarni Horbunowa u Nikitskiéj-bramy, w d. księżnéj Golicynéj.

Mieszkańcy Włodzimierza— w bibliotece Złatowrackiego.

Mieszkańcy zaś prowincji zechcą adressować *wyłącznie* do biora Redakcji, w St.-Pb.

Cena prenumeraty.

	na rok	*na pół roku.*
Z przesyłaniem i przynoszeniem	7 r. 50 k.	4 rub.
Bez przesyłania i przynoszenia	6 r.	3 r. 50 k.

Prenumeratorowie otrzymują wszystkie tegoroczne NN. gazety. 1. (88)

HOTEL
NISZKOWSKI
W WILNIE.

НА УЛИЦАХЪ ЗАМКОВОЙ, ЛОТОЧЕКЪ И САВИЧЪ

Квартиры и комнаты меблированныя съ кухнями и всѣми принадлежностями.

Нумера съ прислугою и постелью.

Ресторація.

Складъ, продажа винъ и другихъ предметовъ.

Городской экипажъ.

PRZY ULICACH ZAMKOWEJ, SAWICZ I ŁOTOCZEK

Appartamenta i pokoje meblowane z kuchniami i wszelkiemi wygodami.

Numera z posługą hotelową.

Restauracya.

Skład win.

Przedaż przedmiotów rozmaitych.

Pojazd miastowy.

3. (70)

Nakładem i drukiem A. Syrkina w Wilnie wyszło: RAROGI SALONOWE przez Bociana Wileńskiego 1 t. in 12, cena k. 30; jest do nabycia w drukarni nakładcy, ulica Niemiecka dom Zdanowicza naprzeciw teatru, w *Redakcji Kurjera*, i we wszystkich znaczniejszych tutejszych księgarniach. 3. (77)

Księgarnia *M. Orgelbranda* w Wilnie, otrzymała: *Korzeniowski*: **KONKURENT I MĄŻ**, komedja, 50 k.; *Syrokomla*, **WYROK JANA KAZIMIERZA** dramat historyczny 75 k.— *Papier listowy*. *Bilety wizytowe* gładkie, wyciskane i sztychowane wykonywają się na zamówienie w jak najkrótszym czasie. 3. (78)

1. Будучи одержимъ параличемъ половины лица и языка, вслѣдствіе сквознаго вѣтра, я имѣлъ скривленную одну половину лица, губу и языкъ, отъ чего весьма былъ утружденъ разговоръ.— Прежде я постоянно страдалъ самою несносною болью зубовъ; въ столь отчаянномъ положеніи я искалъ помощи у г. д-ра Малешевскаго, который по четырекратномъ употребленіи галвано-магнитнаго аппарата собственнаго его изобрѣтенія, совершенно излечилъ какъ параличъ, такъ и постоянную зубную боль. Исполненный искренною благодарностью для г. д-ра Малешевскаго, и сочувствуя другимъ лицамъ могущимъ страдать подобнымъ образомъ, я долгомъ считаю извѣстить о столь полезномъ изобрѣтеніи для публичнаго свѣдѣнія. Г. Вильно 1860 г. февраля 10 дня.

Петръ *Томасселли*. (87)

1. Będąc dotknięty paraliżem połowy twarzy i połowy języka, w skutek ciągu powietrza, przez co miałem skrzywione usta i język, z téj przyczyny miałem mowę utrudzoną, a uprzednio jeszcze cierpiałem najnieznośniejszy ból zębów; w tak zdesperowanym stanie, udałem się o radę do p. D-ra Maleszewskiego, a po czterokrotném zastosowaniu apparatu galwano-magnetycznego własnego jego wynalazku, zupełnie wyleczonym zostałem, tak od paraliżu jako i od bolu zębów. Powodowany najczulszą wdzięcznością dla p. D-ra Maleszewskiego, oraz ze współczucia dla osób mogących podobnie cierpieć jak ja, o tak skutecznym wynalazku, za obowiązek poczytuję podać do publicznéj wiadomości. Wilno 1860 roku lutego 10 dnia.

Piotr *Tomasselli*. (88)

SPRZEDAJE SIĘ

przy ulicy Trockiéj w domu Dowgiałłów

KOCZ NA SANIACH

za bardzo pomierną cenę, zgłosić się do fabrykanta *Kiwerta*. 1. (86)

1. W majątku Swirany obywatela Gelinga, w powiecie Swięciańskim, są do zbycia gotowe oczesane wały młynowe, od 8 do 10 łokci długości, i od 17 do 24 cali grubości. (91)

СВѢЖУЮ ИКРУ получилъ и по дешевымъ цѣнамъ продаетъ Эдуардъ Фехтель прежде А. Ф. Циммерманнъ и К. 3. (74)

SWIEŻY KAWIOR otrzymał i po zniżonéj cenie sprzedaje, Edward Fechtel dawniéj A. F. Cimmermann i C. 3. (74)

3. Виленское коммисіонерство первоначальнаго страховаго заведенія транспортовъ, объявляетъ, что оное нынѣ принимаетъ всякую кладь къ отправкѣ на страхъ общества того заведенія.

Управляющій коммиссіонерствомъ
Н. *Андржеевскій*. (67)

1. Виленская контора по сооруженію желѣзной дороги объявляетъ о намѣреніи выѣхать за границу работника Прусскаго подданнаго Фридриха Дорна. (89)

1. Пропала собака принадлежащая г. Виленскому военному губернатору англицкой породы, средняго росту, черной шерсти, называлась *Денди*; кто таковую собаку доставитъ, получитъ благодарность. (90)

1. Zginął piesek JW. Jenerał-Gubernatora z gatunku angielskich, średniéj wielkości, czarnéj szerści, nazwy *Dendi*; oddawca otrzyma wynagrodzenie. (90)

3. Otrzymawszy na termin obstalowany, dobrze wykonane z modelów Paryzkich meble do całego domu mojego w majętności Burbiszkach Wiłkomierskiego powiatu roboty stolarza Wileńskiego Imć pana Jana Karpuszki w roku 1855, i kiedy po użyciu ich przekonałem się o ich trwałości tak co do roboty, jako i suchości drzewa, ogłaszam mojém świadectwem o uczciwości tego rzemieślnika. Datt 1860 roku stycznia 30 dnia.

Onufry *Węcławowicz*. (73)

3. КАМЕННЫЙ ДОМЪ въ Вильнѣ на Стеклянной улицѣ подъ N. 204, оцѣненный квартирною коммиссіею въ 20,000 руб. сер. записанный въ первомъ разрядѣ, гг. Мокржицкіе желаютъ продать. Подробнѣйшія свѣдѣнія объ условіяхъ продажи можно узнать у владѣльцевъ живущихъ въ томъ же домѣ: (71)

3. DOM w mieście Wilnie massif murowany pod N. 204 przy ulicy Szklannéj położony, oszacowany przez kommissją taxacyjną dla poboru podatkowéj i kwaterunkowéj powinności na 20,000 rub. sr., w klassie piérwszéj umieszczony, familja Mokrzyckich zamierza sprzedać; bliższą wiadomość o warunkach sprzedaży powziąć można u gospodarzy w tymże domu mieszkających,

2. **LEÇONS** de MUSIQUE et de CHANT. S'adresser Rue Bakszta. 89. (75)

3. Wileńskie kommissjonierstwo towarzystwa assekuracyjnego transportów, zawiadamia, iż wszelkie posyłki dla odprawienia przyjmuje, na odpowiedzialność tegoż towarzystwa.

Zarządzający kommissjonierstwem
Andrzejewski. (67)

1. Wileńskie bióro budowy drogi żelaznéj ogłasza o zamierzonym wyjeździe za granicę Prusskiego poddanego Fryderyka Dorna. (89)

3. W przeszły wtorek t. j. 26 stycznia, z domu Fittingoffa przy niemieckiéj ulicy zginął wyżeł mający 4 miesiące; gęsto nakrapiany, uszy duże, morda brudnawa, łeb i uszy ciemno-kasztanowate, po bokach łaty tegoż koloru, na łbie mała łysinka, na tylnych łapach w miejscu ostrogi ma po dwa pazury, nazwisko *Bemol*; łaskawy znalazca raczy odesłać czy też odprowadzić do domu Fittingoffa, dla zwrócenia właścicielowi onego p. F. Łopatyńskiemu, za nadgrodę rs. 2. (60)

SPROSTOWANIE OMYŁKI.

W ósmym i dwóch następnych NN. Kuryera tegorocznego, w ogłoszeniu *Krzemienieckiéj Kommisji Kommisorjackiéj* zaszło błędne wytłumaczenie textu rossyjskiego tych wyrazów: состоящій въ отборномъ сорту ломъ,— podług bowiem Kommisorjackiéj terminologii, zamiast jak jest: łom lepszego gatunku, powinno być: łom czyli krusz podgatunkowy.

ВИЛЕНСКІЙ ДНЕВНИКЪ.

ПРІѢХАВШІЕ ВЪ ВИЛЬНО.

Съ 15-го по 18-го февраля.

Начальникъ IV округа корпуса жандармовъ, генералъ-лейтенантъ *Куцынскій*.

ГОСТИННИЦА НИШКОВСКІЙ.

Инжен. при желѣз. дорогѣ: *Цезанъ. Гурденъ*. поруч. Нарвск. пѣхот. полка *Станишевскій*.

Изъ Вил. губ.: докторъ *Лѣсницкій*. пом. *Нарвойшъ*.—Изъ Ков. губ.: пом. *Макарскій*. губ. секр. *Ивановскій*.—Изъ Грод. губ.: тит. сов. *Рысинскій*. Изъ Новогрудка: губ. секр. *Климовичъ*.

ВЫѢХАЛИ ИЗЪ ВИЛЬНА.

Съ 15-го по 18-го февраля.

Въ Вил. губ.: пом.: *Ромеръ. Невяровичъ. Добржинскій. Камискій. Клечковскій*. маіоръ *Издебскій*.—Въ Мин. губ.: пом. Мавр. *Протасевичъ*.

DZIENNIK WILEŃSKI.

PRZYJECHALI DO WILNA.

od 15-go do 18-go lutego.

Naczelnik IV okręgu korpusu żandarmow, jenerał-lejtnant *Kucyński*.

HOTEL NISZKOWSKI.

Inżen. kol. żelaz.: *Cezann. Gourdin*. porucz. Narw. półku piech. *Staniszewski*.

Z gub. Wil.: doktor Ant. *Lesnicki*. ob. Kazim. *Narwojsz*.—Z gub. Kow.: gub. sekr. *Iwanowski*. Z gub. Grodz.: radz. hon. *Rysiński*.—Z Nowogrodka: sekr. gub. *Klimowicz*.

WYJECHALI Z WILNA.

od 15-go do 18-go lutego.

Do gub. Wil.: ob.: St. *Romer*. Wł. *Niewiarowicz*. Bron. *Dobrzyński*. Eug. *Kaminski*. *Kleczkowski*. major *Izdebski*.—Do gub. Mińsk.: obyw. Maurycy *Protasewicz*.

МЕТЕОРОЛОГИЧЕСКІЯ НАБЛЮДЕНІЯ НА ВИЛЕНСКОЙ ОБСЕРВАТОРІИ. — POSTRZEŻENIA METEOROLOGICZNE NA OBSERWATORYUM WILENSKIÉM.

Мѣсяцъ и число. / Miesiąc i dzień.	Бaром. по разд. Англ. / Barom. podł. podz. Ang.		Термометръ Реомюра. / Termometr Reaumura.	Направ. и сила вѣтра. / Kierunek i siła wiatru.		Состояніе неба. / Stan nieba.
16 Февраля 6 час. утра. / 16 Lutego 6 g. z rana.	29	1,0	— 4°,0	В. / W.	сильный. / silny.	снѣгъ. / śnieg.
2 час. по пол. / 2 g. po poł.	29	2,0	1,7	ЮВ. / PW.	слабый. / słaby.	пасмурно. / pochmur.
10 час. вечера / 10 g. wiecz.	29	2,4	2,7	ЮВ. / PW.	сильный. / sijny.	пасмурно. / pochmur.
17 Февраля 6 час. утра. / 17 Lutego 6 g. z rana.	29	2,0	2,7	ЮВ. / PW.	сильный. / silny.	пасмурно: / pochmur.
2 час. по пол. / 2 g. po poł.	29	1,2	0,9	ЮВ. / PW.	слабый. / słaby.	пасмурно. / pochmur.
10 час. вечера / 10 g. wiecz.	29	2,3	3,3	ЮВ. / PW.	умѣрен. / umiar-	пасмурно. / pochmur.
18 Февраля 6 час. утра. / 18 Lutego 6 g. z rana.	29	3,1	3,0	ЮВ. / PW.	слабый. / słaby.	снѣгъ. / śnieg.
2 час. по пол. / 2 g. po poł.	29	3,9	1,3	ЮВ. / PW.	слабый. / słaby.	снѣгъ. / śniég.
10 час. вечера / 10 g. wiecz.	29	5,9	1,7	ЮЗ. / PZ.	слабый. / słaby.	пасмурно. / pochmur.

ЦѢНЫ въ Вильнѣ на базарахъ и рынкахъ.—CENY w Wilnie, na targach i rynkach.

отъ 15 до 18 февраля. / od 15 do 18 lutego

Ржи (привезено 100 четв.)—Żyta, (przywieziono 100 czetw.)	по 4 р. р.	25 к.	
Пшеницы (прив. 100 четв.)—Pszenicy (przyw. 100 czet.). . .	po 10 —	—	—
Ячменя (прив. 40 чет.)—Jęczmienia (przyw. 40 czet.). . .	» 4 —	—	—
Гречихи (прив. 20 четв.)—Gryki (przyw. 20 czet.) . . .	« 3 —	50 —	
Овса (прив. 50 четв.)—Owsa (przyw. 50 czet.)	» 3 —	—	—
Сѣна пудъ (200).—Siana pud (200).	» » —	27 ½	
Гороху (прив. 10 четв.)—Grochu (przyw. 10 czet.) . . .	» 4 —	—	—
Соломы (прив. 40 пудъ.)—Słomy (przyw. 40 pudów). . . .	» » —	14 —	
Льна пудъ.—Lnu pud.	» 3 —	50 —	
Картофеля.—Kartofli	» 2 —	50 —	
Масла пудъ.—Masła pud	» 9 —	50 —	

Печатать позволяется. ВИЛЬНО.—19 февраля 1860 г. Ценсоръ, дѣйствительный статскій совѣтникъ и кавалеръ П. Кукольникъ.

W Drukarni A. H. KIRKORA i sp.